

FARMASEUTTIIEN ALALTA POISTUMINEN

**Apteekkifarmasian
erikoistumisopinnot
proviisoreille, PD
Projektityö
Merja Lopenen
proviisori
Elokuu 2000**

Julkaisua voi tilata osoitteesta:

Merja Loponen

Sammaltie 35

90650 Oulu

Puh: 08-5302144

Sposti: merja.loponen@mbnet.fi

KUOPION YLIOPISTO, Koulutus- ja kehittämiskeskus
LOPONEN MERJA: Farmaseuttien alalta poistuminen
Apteekki­farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD
Projektityö, 50 s., 5 liitettä (10 s.)
ISBN 951-781-174-8
ISSN 0789-4317
Projektityön ohjaaja: Apteekkari, FaL Eeva Savela
Elokuu 2002

Suomen apteekkeja vaivaa farmaseuttipula. Työn tavoitteena oli selvittää minkä verran farmaseutteja todellisuudessa poistuu alalta ja mistä mahdollinen alalta poistuminen johtuu.

Vuonna 1989 työikäisistä farmaseuteista 62 % työskenteli farmasian toimialoilla. Pysyvästi pois farmasian toimialoilta oli 15 %, joko eläkkeellä tai alaa vaihtaneita. Apteekissa työskenteli 46 % kaikista farmaseuteista. Vuonna 2001 julkisten tilastojen perusteella 71 % työikäisistä farmaseuteista työskenteli farmasian toimialoilla. Apteekissa työskenteli 57 %. Tilapäisesti tai pysyvästi alalta on pois 15 % farmaseuteista. Julkisia tilastoja vertaamalla 14 % farmaseuteista on sellaisia, joiden sijoittuminen työelämään jää epäselväksi.

Tutkimuksessa tehtiin täydellinen selvitys vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneista 684 farmaseutista, jotka olivat alun perin aloittaneet farmaseutin koulutusohjelmalla. Farmaseuttien työhön sijoittumista selvitettiin ammattiliiton jäsenrekisterin ja yliopistojen opiskelijarekisterien avulla. Tutkimuksen kolmantena vaiheena lähetettiin kysely niille 71 farmaseutille, joiden sijoittumista työelämään ei oltu saatu selville rekisterien perusteella. Kyselyyn vastasi 77 % lomakkeen saaneista.

Vuonna 2001 tutkitusta farmaseuttijoukosta 79 % työskenteli farmasian toimialoilla tai oli jatkanut opintojaan farmasian alalla. Proviisoriksi oli jo valmistunut tai vielä opiskeli 17 %. Tilapäisesti pois työelämästä, pääasiassa perhevapaalla, oli 11 %, työttömänä oli alle 1 % ja ulkomailla asui 2 % tutkitusta joukosta. Ammattia oli jo vaihtanut tai muuta alaa kuin farmasiaa opiskeli 5 % tutkitusta farmaseuttijoukosta. Vain 3 % vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneista farmaseuteista oli sellaisia, joiden työelämään sijoittumista ei saatu selville. Alaa vaihtaneistakin farmaseuteista 41 % työskenteli farmasiaan liittyvissä tehtävissä.

Avoimeen kysymykseen syistä alan vaihtamiseen vastasi 17 henkilöä. Useimmat olivat olleet tyytymättömiä nimenomaan apteekki­farmaseutin työhön. Farmaseutin työtä ei pidetty haasteellisena, eikä siinä nähty mahdollisuutta itsensä kehittämiseen. Alaa oli vaihdettu myös itsenäisemmän työn ja päätöksentekomahdollisuuksien saamiseksi. Apteekki­työssä ei nähty mahdollisuutta urakehitykseen. Myös esimiestaitoja alalla pidettiin puutteellisina.

Asiasanat: farmaseutti, ammatin vaihtaminen, urakehitys

ESIPUHE

Farmaseuttipula on puhuttanut apteekkialaa runsaasti viime aikoina. Farmaseuttien alalta poistumisesta on esitetty mitä erilaisempia arvioita. Lähikokemuspiirissäni ei kuitenkaan ole alaa vaihtaneita farmaseutteja, eivätkä työtoverinikaan apteekissa osanneet luetella alaa vaihtaneita kollegoitaan. Mielenkiintoni heräsi alkaa selvittämään alalta poistumisen todellista tilannetta.

Erityiset kiitokset työni ohjaajalle Eeva Savelalle, joka innostuneesti jaksoi kannustaa minua eteenpäin ja valoi uskoa aiheeni tärkeyteen. Kiitän myös Lea Tuomaista Kuopion Yliopistosta kannustuksesta ja kommentoinnista työn edetessä. Haluan kiittää myös Suomen Farmasialiittoa aineistosta farmaseuttien työssäolotilanteen kartoittamiseksi ja kyselyn käytännön järjestelyistä. Kiitokset vielä kaikille niille farmaseuteille, jotka osallistuivat tutkimukseen.

Kiitokset kärsivällisyydestä Lollille, Onnille ja Tarulle. Nyt äitikin laskee iltaisin taas lampaita eikä enää farmaseutteja.

Merja Loponen

Sisältö

1 Johdanto.....	9
2 Teoreettinen katsaus farmaseutin työuraan	10
2.1 Farmaseuttien eläkepoistuma lähivuosina	10
2.2 Työn ja koulutuksen merkitys	11
2.3 Kasvu työelämässä	12
2.4 Aikuisen ihmisen ammatin vaihto	14
2.5 Farmaseutin työ apteekissa	18
2.6 Farmaseuttien alalta poistuminen.....	20
2.7 Ammatin vaihtaminen muilla koulutusaloilla	21
2.8 Farmaseuttien työttyytyväisyys.....	22
2.9 Hyvinvoinnin kehittyminen kaupan alalla.....	24
2.10 Farmaseuttien koulutustarve	25
2.11 Farmaseuttiopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia ja työhön sijoittuminen valmistumisen jälkeen	26
3 Tutkimuksen tavoitteet.....	28
4 Aineisto ja menetelmät	29
4.1 Terveysthuollon keskusrekisterin työikäiset	29
4.2 Yliopistojen tutkintorekisterit 10 vuoden ajalta.....	29
4.3 Kysely.....	31
5 Tulokset.....	33
5.1 Farmaseuttien koulutusmäärät	33
5.2 Farmaseuttien sijoittuminen työelämään valtakunnallisten tilastojen perusteella.....	34
5.3 Vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään.....	36
5.4 Syitä alan vaihtamiseen	40
6 Pohdinta	42
6.1 Muutokset farmaseuttien alalta poistumisessa	42
6.2 Alan vaihdon merkitys muihin aloihin verrattuna	42
6.3 Mahdollisia keinoja farmaseuttipulan ehkäisemiseksi	43
7 Johtopäätökset.....	46
Lähdeluettelo.....	47
Liitteet	

Käytetyt lyhenteet

SAL	Suomen Apteekkariliitto ry
SFL	Suomen Farmasialiitto ry
STAKES	Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö

1 Johdanto

Suomen apteekeissa alettiin 1990-luvun lopulla puhua farmaseuttipulasta. Etenkin Varsinais-Suomen ja Pohjois-Suomen pienten paikkakuntien apteekkeihin on ollut yhä vaikeampi saada farmaseutteja (STM 2001). Farmaseuttityövoiman tarve tulee kasvamaan ennestäänkin kun suuret ikäluokat (1945 – 1950 syntyneet) saavuttavat eläkeiän. Lisäksi osaaikaeläkkeet, pidentyneet perhevapaat ja väestön keskittyminen kasvukeskuksiin ovat osaltaan pahentaneet farmaseuttipulaa.

Vuoden 2000 lopulla Pohjois-Suomalaisten apteekkareiden aloitteesta alueen kansanedustaja teki kirjallisen kysymyksen opetusministerille: ”Onko hallitus tietoinen, että farmaseuttikoulutuksen aloituspaikkamäärä ei vastaa alan ammattihenkilöstön työvoimatarvetta. Sekä mihin toimiin se aikoo ryhtyä turvatakseen ammattitaitoisen lääkehuollon maan kaikissa kunnissa?” (Liite 1)

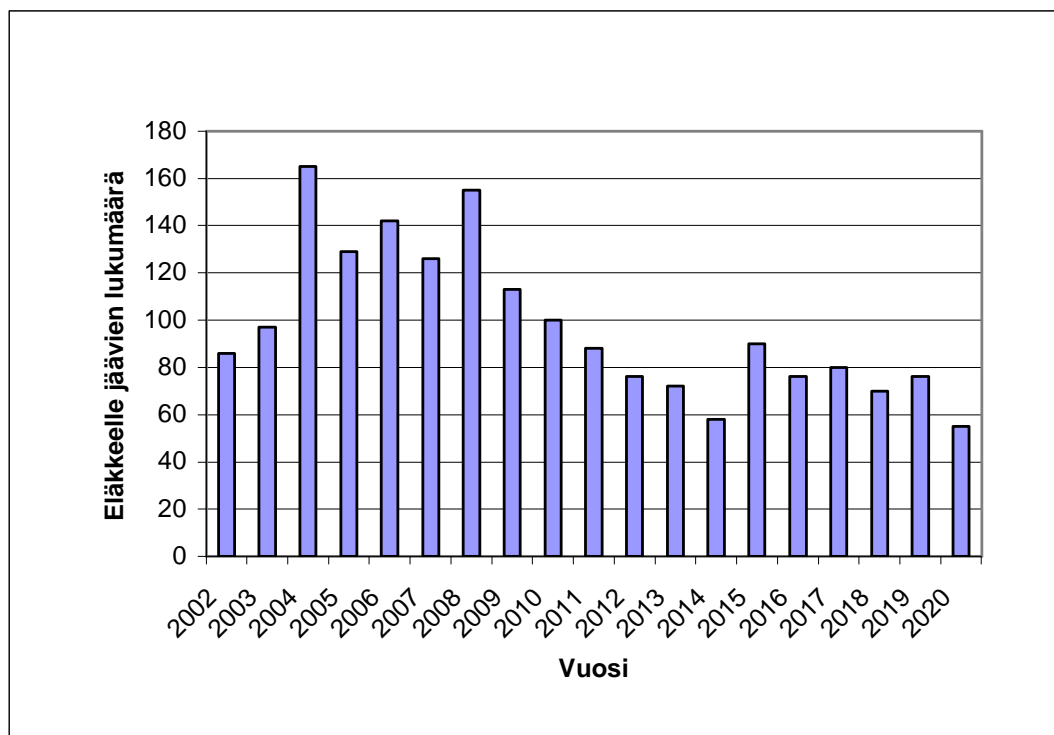
Opetusministerin vastauksen (Liite 1) mukaan vuoden 1999 lopussa apteekeissa työskenteli yhteensä 3281 farmaseuttia ja Terveystieteiden ammattihenkilöiden keskusrekisterissä oli rekisteröitynä lähes kuusituhatta farmaseuttia. Farmaseuttien koulutusmääriä on lisätty 20-30 aloituspaikalla vuodessa vuosille 1999-2001. Lisäksi vuonna 2001 on aloitettu yhteensä 100 farmaseutin lisäkoulutus kertaluonteisena ns. muuntokoulutuksena Oulussa ja Turussa. Opetusministerin mukaan Suomessa on siis koulutettuja farmaseutteja huomattavasti enemmän kuin on työvoiman tarve apteekeissa.

On esitetty myös arvioita, että vuosittain alalta poistuu jopa enemmän farmaseutteja kuin vuosittain valmistuvien määrä, ja alalta poistumista pidetään osaltaan merkittävänä syynä farmaseuttipulaan (Leino 2001).

2 Teorettinen katsaus farmaseutin työuraan

2.1 Farmaseuttien eläkepoistuma lähivuosina

Tällä hetkellä farmaseuttien eläkeikä on 63 vuotta. Suuret ikäluokat saavuttavat eläkeiän vuosina 2008-2013. Kuvassa 1 on esitetty arvio farmaseuttien eläkepoistumasta vuosina 2001-2020 olettaen että eläkkeelle jääetään 63-vuotiaana (SFL jäsenrekisteri 2001). Tiedossa ovat mukana vain Suomen farmasialiiton jäsenet. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen ennakointitoimikunnan mietinnössä (STM 2001) arvioitiin että vuosina 2004-2009 noin 800 farmaseuttia jää vanhuuseläkkeelle.

Kuva 1. Suomen farmasialiiton farmaseuttijäsenten eläkepoistuma vuosina 2001 – 2020 (SFL jäsenrekisteri 2001).

Suomen Farmasialiiton farmaseuttijäsenistä keskimäärin 120 jää vuosittain vanhuuseläkkeelle vuosien 2002 ja 2011 välisenä aikana (kuva 1).

Marraskuussa 2001 työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat sopineet

ehdotuksesta yksityisalojen työeläkkeiden kehittämisestä (TELA 2001). Uudistuksen tavoitteena on sopeuttaa työeläkejärjestelmä vastaamaan muuttuneita työolosuhteita. Sen avulla pyritään myös varautumaan eliniän kasvuun ja varmistamaan ansiosidonnaisten eläkkeiden tavoitetaso riittäväksi ja työssä jatkamiseen kannustavaksi. Vanhuuseläkkeelle voisi siirtyä 62 ja 68 ikävuoden välissä. Työntekijä voisi oman 63 vuoden iässä valita, haluaako hän edelleen jatkaa työntekoa ja kartuttaa tulevaa eläkettään vai siirtyä siihen mennessä ansaitsemalleen eläkkeelle. Uuden järjestelmän on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2005. Siten eläkejärjestelmäuudistuksella ei tulle olemaan vaikutusta suurten ikäluokkien farmaseuttien eläkepoistumaan.

2.2 Työn ja koulutuksen merkitys

Työ on keskeinen osa ihmisen elämää. Ihmisen hyvinvointi työssä heijastuu koko elämään. Yritykselle työntekijät ovat tärkeä voimavara ja yhteiskunnalle työtä tekevät jäsenet ovat elinehto (Karisto 1988). Yhteiskunta myös pääsääntöisesti kustantaa koulutuksemme. Työnsä taitava, työssään viihtyvä, kehittyvä ja eläkeikään jaksava työntekijä on kaikkien yhteinen etu.

Tänä päivänä työn perässä muuttamisesta, toisen tutkinnon hankkimisesta, ammatin ja työpaikan vaihtamisesta on tullut työmarkkinoilla selviytymisen ehtoja. Koulutus on työpanostaan tarjoavan ihmisen kannalta yhä tärkeämpi väline työmarkkinakilpailussa. Koulutuksen avulla yksilö pyrkii sekä varmistamaan suotuisaa urakehitystä että turvaamaan työllisyytensä (Korkiasaari 1991).

Yhteiskunnan ammatillisen muutoksen odotetaan jatkuvan edelleenkin nopeana, ja väestörakenteen muutoksen myötä nuorta, vastakoulutettua työvoimaa tulee työelämään entistä vähemmän. Työvoiman uusiutuminen tapahtuu tulevaisuudessa yhä enemmän ammatillisia valmiuksia uusintamalla, eikä työvoiman vaihtumisen kautta. Tämä edellyttää entistä suurempaa

ammattillista ja alueellista liikkuvuutta. Uudelleen kouluttautumisen paine ei kohdennu vain vähän koulutusta saaneisiin; varmistaakseen paikkansa urakilpailussa korkeasti koulutetutkin joutuvat moninkertaisesti ylikouluttamaan itsensä, mikä ei ole järkevää yksilön eikä yhteiskunnankaan kannalta (Korkiasaari 1991).

2.3 Kasvu työelämässä

Ammatti valitaan nuorena ihanteiden ja mielikuvien perusteella. Ajan ja kokemuksen myötä ihmisen käsitys itsestään vahvistuu ja opitaan, mitkä asiat elämässä ovat itselle tärkeitä. Joskus käy niin, että työ ei vastaakaan enää sille asetettuja ihanteita, omilla valinnoillaan ei voi vaikuttaa työnsä sisältöön tai työn ja perhe-elämän suhde ei omasta mielestä ole tasapainossa. Tällöin ihminen arvioi uudelleen omat motiivinsa, kykynsä ja arvostuksensa, ja niihin perustuen asettaa asiat uudelleen tärkeysjärjestykseen, tekee valintansa joko nykytilan hyväksymisen tai tulevaisuuden eteen toimimisen kanssa. Tällaisessa kriisivaiheessa joko työpaikan tai ammatin vaihto voi tulla kyseeseen (Shcein 1978).

Rintala ja Elovainio (1997) ovat tutkineet suomalaisten lähihoitajien työtä, ammatti-identiteettiä ja hyvinvointia. Ammatti-identiteetti tarkoittaa ihmisen käsitystä riittävydestään ja varmuudestaan ammatissaan. Koulutus luo ammatti-identiteetille perustan, mutta käytännön työ antaa palautteen, joka joko vahvistaa tai heikentää ammatti-identiteettiä. Rooliepäselvyyksien kokeminen työssä heikentää lähihoitajan ammatti-identiteettiä, mikä johtaa mm. epävarmuuteen ja itsetunnon heikkenemiseen. Jatkuessaan tämä johtaa stressaantumiseen. Stressi voi lopulta synnyttää kriisin, jossa unelmat ja todellisuus ovat vastakkain. Tutkijat toteavat vielä kuitenkin, että tulosten yleistäminen muihin ammattiryhmiin kuin lähihoitajiin on vaikeaa.

Mielenkiintoinen ja antoisa työ palkitsee työntekijää henkisesti. Positiiviset tunteukset antavat työntekijälle voimaa, työmotivaatio kasvaa ja työ koetaan entistä mielekkäämmäksi. ”Työnilon positiivinen noidankehä” syntyy, kun työ koetaan mielekkääksi, mikä lisää työniloa, joka taas lisää työn mielekkyyttä. Hyvinvointi heijastuu moniin asioihin työssä ja muualla elämässä. Kun työn haasteet ylittävät työntekijän osaamisen tason, avautuu samalla mahdollisuus itsensä kehittämiseksi ja uuden oppimiselle, ja siten mahdollisuus edetä uralla. Jos päivästä toiseen tehdään rutiininomaista työtä, jossa ei ole mahdollisuutta itsensä kehittämiseen, tulee työnilon tilalle työuupumus ja työstä häviää mielenkiintoisuus ja sisäinen palkitsevuus. (Varila ja Viholainen 2000). Tehdessään valintoja uransa suhteen ihminen punnitsee työn tuomia etuja ja sen aiheuttamia haittoja. Pieniä epäkohtia siedetään, jos itselle tärkeät asiat ovat kunnossa. Omien tarpeiden, motiivien ja arvojen ohjaamana jokainen yrittää luoda tasapainoa elämän eri osa-alueiden välille (Schein 1978).

Schein (1978) on tutkinut myös urakehityksen erilaisia ulottuvuuksia. Perinteisen hierarkkisen urakierron eli ylennysten kautta korkeampaan asemaan etenemisen lisäksi urakehityksessä voidaan nähdä muitakin ulottuvuuksia.

Teknis-funktionaalissa urakehityksessä työntekijä laajentaa osaamisalueitaan ja etenee siten toisenlaisiin tehtäviin. Jotkut saavuttavat erikoistuneisuuden aikaisin ja pysyvät siinä koko työelämänsä ajan, ja liikkuvuus tässä ulottuvuudessa on suhteellisen vähäistä. Toiset etenevät paljon tässä suunnassa, aloittavat esimerkiksi yrityksen tuotanto-osastolla ja opittuaan tuntemaan prosessin laajentavat osaamistaan markkinointitehtäviin ja sieltä ehkä edelleen yleisjohtoon (Schein 1978).

Kolmantena urakehityksen ulottuvuutena voidaan nähdä eteneminen kohti sisärengasta, organisaation ydintä: kun työntekijä oppii lisää, organisaation ja sen toisten jäsenten luottamus häntä kohtaan kasvaa, hän saa vastuuta, hänen

haltuunsa uskotaan organisaation ”salaisuuksia”. Työntekijä vakinnuttaa asemansa ja saavutta ”sisäpiirin” jäsenyyden. (Schein 1978)

2.4 Aikuisen ihmisen ammatin vaihto

Ammatin vaihto ei ole epätavallista. Vuonna 1995 ammatillisissa oppilaitoksissa aikuisopintoja harjoitti 9 % työkäisestä väestöstä; nuorisosaasteen opiskelijoiden osuus oli 12 % työkäisestä väestöstä. Eniten lisäkoulutusta kokivat tarvitsevansa korkeasti koulutetut ja hyvässä työasemassa olevat henkilöt. Kaksi kolmasosaa työvoimaan kuuluvista oli kiinnostunut ammattiin tai työhön liittyvään lisäkoulutukseen menosta. Itsensä kehittäminen ja ammattitaidon ylläpitäminen olivat tärkeimpiä syitä koulutuskiinnostukseen. Vuonna 1995 myös työttömyys tai sen uhka oli tärkeä koulutushalukkuuden syy. Hieman yli kolmasosalla lisäkoulutuksesta kiinnostuneista halu vaihtaa ammattia oli ainakin jonkin verran syynä koulutushalukkuuteen. (Tilastokeskus 2001)

Riitta Pitkänen (1994) on tutkinut aikuisen ihmisen ammatin vaihtoa. Hän haastatteli uuteen ammattiin opiskelevia, 26-35 -vuotiaita aikuisia, jotka opiskelivat Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitoksessa ja Oulun sosiaali-alan oppilaitoksessa.

Nuorella on yleensä kiire päästä ansaitsemaan omaa rahaa ja muut elämän asiat ovat etusijalla kuin opiskelu. Aikuisena ammattia pohditaan syvemmin ja ammatin vaihto on vakava kysymys. Aikaisemmat kokemukset alan töistä ovat ratkaisevia. Taulukossa 1 on vertailtu ammatinvalintaa prosessina nuoruudessa ja aikuisena (Pitkänen 1994).

Taulukko 1. Ammatinvalinnan problematiikkaa (Pitkänen 1994)

Ammatin valinta prosessina	Ensimmäisen ammatin valinta	Uuden ammatin valinta
Selvä	<ul style="list-style-type: none"> pääsi heti opiskelemaan toiveammattiin 	<ul style="list-style-type: none"> sisäsyntyiset ja syvälliset valintaperusteet itsensä toteuttaminen uusi ammatti tarkentunut mielessä elämäntilanteiden myötä voinut olla toiveammatti jo nuoresta asti
Sattumanvarainen suoraviivainen	<ul style="list-style-type: none"> meni sinne kouluun minne pääsi 	<ul style="list-style-type: none"> sattumanvaraisuus liittyy lähinnä ulkoisiin tekijöihin, kuten esim. parempi palkka, työtoverin innostus
Sattumanvarainen viivästynyt	<ul style="list-style-type: none"> ei saanut välittömästi opiskelupaikkaa välivuosi opiskelussa 	
Problemaattinen	<ul style="list-style-type: none"> opiskelemaan pääseminen monimutkaista ja vaikeaa keskeytyneitä koulutuksia ajautuminen alalle esim. harjoittelutyöpaikan kautta 	

Ensimmäisen ammatin valinta saattoi olla täysin selvä: nuori oli heti saanut sellaisen opiskelupaikan jonka silloin halunnut, pääsi minne halusi, eikä hänen ollut tarvinnut miettiä syvällisiä perusteita ammatinvalinnalle. Joskus taas ensimmäisen ammatin valinta oli ollut sattumanvaraista, nuorella ei ollut toiveammattia. Joskus taas nuorella oli toiveammatti, mutta hän ei päässyt sitä toteuttamaan vaan meni sinne minne pääsi. Sattumanvarainen ammatinvalinta saattoi olla joko suoraviivaista: pääsi välittömästi johonkin ammatilliseen kouluun, vaikkakin sattumanvaraisesti. Viivästynyt sattumanvarainen ammatinvalinta taas tarkoittaa, että nuori ei saanut välittömästi opiskelupaikkaa, vaan joutui pitämään opiskelussa välivuoden (Pitkänen 1994).

Usein ensimmäisen ammatin valinta oli myös problemaattista: opiskelemaan pääseminen oli monimutkaista ja vaikeaa, takana oli keskeytyneitä koulutuksia, tai alalle ajauduttiin harjoittelutyöpaikan kautta ilman erityistä ammattihaavetta (Pitkänen 1994).

Aikuisen ihmisen ammatin valinta on selvästi vaikeampaa kuin nuoren. Sattumanvaraisuus uuden ammatin valinnassa on pientä, ja se liittyy yleensä ulkosyntyisiin tekijöihin. Ammatinvaihtajilla on ainakin jonkinlainen kiinnostus uutta alaa kohtaan, useimmilla se on syvää. Selvässä uuden ammatin valinnassa valintaperusteet ovat sisäsyntyisiä ja syvällisiä, ja niiden taustalla on itsensä toteuttaminen. Uusi ammatti on tarkentunut mielessä elämäntilanteiden muuttuessa tai se on ollut jo nuoruudesta asti toiveena ja selvä.

Problemaattisessa tai satunnaisessa uuden ammatin valinnassa ammatin valinnan perusteet ovat ulkosyntyisiä: työtoveri innosti hakemaan samalle linjalle, parempi palkka, uuden ammatin opiskeluisällöt (Pitkänen 1994).

Ammatin vaihdon ja opiskelemaan lähdön syyt liittyvät toisiinsa mutta ne eivät ole aina samoja. Ammattia on ehkä haluttu vaihtaa vuosikausia, mutta sysäyksen opiskelemaan lähtemiselle antaakin esimerkiksi mahdollisuus opintotukeen. Opiskelu on seurausta ammatin vaihdon ajatuksille, mutta vielä on tarvittu jokin sysäys joka on ratkaissut opiskelemaan hakeutumisen, vaikka ammatin vaihtoa onkin pohdittu jo pitkään (Pitkänen 1994).

Sisäsyntyiset syyt herättävät tarpeen vaihtaa alaa, ulkosyntyiset syyt mahdollistavat tai helpottavat ratkaisua. Sisäsyntyisiä syitä ovat itsensä kehittäminen (halu opiskella uutta, vaihtelun halu, muutoksen halu, oppimisen kokeilu), kiinnostus alaa kohtaan (toiveammatti), itsensä toteuttaminen (kokee tarpeelliseksi, toisten auttaminen, hoitaminen, luovuus), ikään ja perheeseen liittyvät syyt ("kolmenkymppin kriisi"), työhön liittyvät syyt (turhautuminen, haasteettomuus, rutinoituminen, kyllästyminen, ei ylenemismahdollisuuksia viimeisimmässä työssä). Ulkosyntyisiä syitä ovat heikkoa itsetuntoa heijastavat (toisten esimerkki, halu näyttää), ikään ja perheeseen liittyvät (aikuisopintotuet,

lasten varttuminen), työhön liittyvät (palkka, vuorotyö, kevyempi työ, työpaikan ilmapiiri ja ristiriidat, esimies-alais –suhde, varma työpaikka uudessa ammatissa), maantieteelliset tekijät (opiskelumahdollisuus lähellä), koulutukselliset tekijät (ammattipätevyyden saaminen, huono ensimmäinen tutkintotodistus), lehti-ilmoitus (Pitkänen 1994).

Aikuinen haluaa tehdä työtä, josta nauttii, ja ammatin, jossa voi toteuttaa itseään. Ammatinvaihtaja ei omassa työssä ollut nähnyt haasteita eikä mahdollisuutta edetä. Kyllästyminen ja turhautuminen ovat ammatinvaihtajalla vahvana sisäisenä tilana. Työ on koettu liian rutinoituneeksi ja yksinkertaiseksi, eikä sitä haluttu tehdä loppuelämää. Työpaikan tulehtuneella ilmapiirillä saattoi olla ratkaiseva merkitys opiskelupäätöksessä (Pitkänen 1994).

Ammatinvaihtajilla oli takanaan erilaisia työhistorioita, jotka osaltaan vaikuttivat ratkaisuun vaihtaa ammattia. Dynaamisen työhistoria tarkoittaa työskentelyä monissa eri työpaikoissa ja staattinen työhistoria pitkää työskentelyä samassa työpaikassa. Taulukossa 2 on esitetty vaikuttimia uuden ammatin valinnalle työhistoriaan ja ratkaisun ongelmallisuuteen verrattuna.

Taulukko 2. Työhistoria ja uuden ammatin valinnan vaikuttimet (Pitkänen 1994)

Työhistoria	Selvä ammatinvalinta	Problemaattinen ammatinvalinta
Dynaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • kasvu ja kehittyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • vaihtelun halu
Staattinen	<ul style="list-style-type: none"> • kyllästyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • kokeilun ja näytön halu

Jos henkilön työhistoria oli dynaaminen ja uuden ammatin valinta oli selvää, oli ammatin valinnan vaikuttimena kasvu ja kehittyminen yksilönä. Staattinen työhistoria saattoi johtaa selvään uuden ammatin valintaan vanhaan ammattiin kyllästymisen kautta. Uuden ammatin valintakin saattoi olla ongelmallista. Vaihtelevan työhistorian omaavalla uusi ammatti saatettiin valita vaihtelun halusta, ja vakaan työhistorian omaavaa ammatin vaihtoon kannusti kokeilun ja näytön halu (Pitkänen 1994).

2.5 Farmaseutin työ apteekissa

Tänä päivänä vanhimmat apteekeissa työskentelevät farmaseutit ovat valmistuneet 1960-luvulla. Viimeisen neljänkymmenen vuoden kuluessa työtehtävät ja työtavat apteekissa ovat muuttuneet paljon.

Vielä 40 vuotta sitten farmaseutin työ oli paljolti lääkkeenvalmistusta. Sittemmin farmaseutin työ muuttui rutiininomaiseksi lääkkeen toimitustyöksi ja lääkekorvauksiin liittyvän paperityön tekemiseksi. Lääkkeistä ei saanut kertoa ellei asiakas nimenomaan kysynyt. 1980-luvulla lääkelakiin sisällytettiin informaatiovelvoite, ja apteekin tehtävä oli varmistua siitä, että asiakas osaa lääkkeen turvallisen ja tarkoituksenmukaisen käytön. Lääkeinformaatiovelvoite on lisännyt koulutuksen tarvetta, mutta se on myös lisännyt farmaseutin työn mielekkyyttä (Lehtinen 1999).

Apteekki on muuttunut myös asiakaslähtöisemmäksi. Enää ei puhuta lääkkeiden toimittamisesta vaan asiakaspalvelusta. Apteekkityön on koettu muuttuneen vaativammaksi. Asiakkaat ovat valveutuneempia, mainonta ja media herättävät kysymyksiä ja yleinen koulutustaso Suomessa on noussut, joten asiakkaat osaavat myös kysyä lääkkeistään enemmän kuin aikaisemmin. Palveluvalinta on tuonut asiakasta lähemmäksi, mikä osaltaan myös on lisännyt asiakkaiden kysymyksiä lääkkeistä. Alalla koetaan haasteeksi ja olemassaolon oikeutukseksi se, ettei palveluvalinta pääse lipsahtamaan itsepalveluksi. Suoratoimituksen koetaan lisänneen työviihtyvyyttä, ja antavan mahdollisuuden keskittyä yhteen asiakkaaseen ja yhteen työtehtävään kerrallaan. Atk:n kehitys on antanut mahdollisuuden keskittyä tärkeämpiin ja enemmän ammattitaitoa vieviin asioihin rutiinitöiden helpottuessa. Atk on osaltaan siten lisännyt työn mielekkyyttä. (Lehtinen 1999)

Myös apteekkien työntekijät ovat monen mielestä muuttuneet parempaan suuntaan kun yöpäivystykset ovat jääneet pois ja työpäivät ovat lyhentyneet (Lehtinen 1999). Toisaalta isommilla paikkakunnilla aukioloajat ovat kilpailutekijä, ja

työajat koetaan monesti edelleen epämukaviksi (Kaija 1994). Työtilat ja työvälineet ovat kehittyneet ja alan palkkaus on parantunut (Lehtinen 1999).

Kilpailu alalla on kiristynyt, mikä koetaan negatiivisena kehityksenä. Nimenomaan hinnoilla kilpailu on monen mielestä vaikuttanut huonompaan suuntaan. Moni pelkää, että markkinavoimat jyräävät kauniit ajatukset farmaseuttisesta hoidosta. Ammattitaidolla kilpailua pidetään oikeana kilpailukeinona. Myös kiireen lisääntymistä pidetään negatiivisena kehityksenä apteekissa (Lehtinen 1999).

Apteekkilaiset pitävät yleensä alan kehitystä oikeansuuntaisena. Muutosten koetaan auttavan säilyttämään hyvän ja palvelevan ammattiapteekin. Monet uskovat, että osa itsehoitolääkkeistä tulee joka tapauksessa päivittäistavarakauppoihin, mutta sen ei uskota suuremmin vaikuttavan lääkkeiden hintatasoon tai apteekkien toimintaan (Lehtinen 1999).

Farmaseutin työ on viimeisen neljän vuosikymmenen aikana muuttunut käsityöläisestä ja lääkkeen toimittajasta asiantuntijan työksi. Tänä päivänä farmaseutin ammatille on ominaista korkea koulutus, erityistiedot ja -taidot, ammatillinen jatkokoulutus ja ammatissa tarvittava avustava henkilökunta. Farmaseutin ammattikuva on muuttunut tiedon soveltamista ja itsenäistä päätöksentekoa painottavaksi. Farmaseutit kokevat itse olevansa professionharjoittajia, kuuluvansa ammattikuntaan, jonka laillistetut jäsenet ainoastaan saavat tarjota alan palveluksia. Tutkimusten perusteella farmaseutin ammattia pidetään kuitenkin epätäydellisesti professionalisoituneena ammattina, koska farmaseutin ammatinharjoittajilla ei ole itsemääräämisoikeutta työhönsä eikä oikeutta kontrolloida ammattikunnan työn sisältöä, kuten esimerkiksi lääkärin ammatinharjoittajilla on (Pirttisalo 1997).

Viime vuosina työtahti apteekeissa on kiristynyt. Poistuvien työntekijöiden tilalle on työvoimatilanteesta johtuen ollut yhä vaikeampi saada uusia työntekijöitä. Työtä alkaa olla paljon suhteessa tekijöihin, mikä vaikuttaa kiristävästi työpaikan

ilmapiiriin ja heikentää työmotivaatiota (Kaija 1994). Vielä 1970-luvulla apteekissa työskentelevä farmaseuttinen työntekijä (farmaseutti, proviisori tai apteekkari) toimitti noin 4500 reseptiä vuodessa. Vuonna 1992 farmaseuttinen työntekijä toimitti jo melkein 7300 reseptiä vuodessa, ja vuonna 2000 määrä oli yli 8100 reseptiä vuodessa (Lehtinen 1999, SAL 1992, Suomen lääketilasto 2000).

2.6 Farmaseuttien alalta poistuminen

Farmaseuttien alalta poistumista Suomessa on tutkittu aikaisemmin 1990-luvun alussa (Hakala 1992). Jo tuolloin oltiin huolissaan farmaseuttien kasvavasta eläkepoistumasta ja valmistuvien farmaseuttien riittävydestä täyttämään apteekkien henkilökuntatarvetta.

Vuonna 1989 sosiaali- ja terveyshallitus oli selvittänyt, että 10 % farmaseuteista ei enää työskennellyt farmaseutin tehtävissä (Lääkintöhallitus 1989). Hakalan (1992) tutkimuksessa keväällä 1991 alalta poistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä selvitettiin kyselytutkimuksella satunnaisesti valitulle alalta poistuneille farmaseuteille (n=242) ja vertailuryhmänä alalla työskenteleville, Suomen Farmasialiittoon kuuluville satunnaisesti valituille farmaseuteille (n=244).

Vuonna 1989 alaa vaihtaneista farmaseuteista yli puolet (56 %) asui silloisen Uudenmaan läänin alueella. Vertailuryhmän alalla olevista farmaseuteista Uudenmaan läänissä asui 27%. Poissaolon syynä 67 %:lla oli ammatinvaihto ja 33 %:lla eläke. Alalta poistuneet keskittyivät Etelä-Suomeen, yli puolet heistä asui Uudellamaalla. Tutkimushetkellä farmaseuttien alan vaihtamisesta oli kulunut aikaa keskimäärin 17 vuotta (neljäsosalla alle 10 vuotta) ja valmistumisesta 25 vuotta. Suurin osa alaa vaihtaneista oli suorittanut farmaseutin tutkintonsa Helsingin yliopistossa (Hakala 1992). Ensimmäiset farmaseutit Kuopion korkeakoulusta valmistuivat vasta vuonna 1980 (Kuopion Yliopisto, 1994).

Farmaseutin ammatti oli useimmiten vaihdettu johtajaa vastaaviin ammatteihin (17 %) ja palveluammatteihin (13 %). Tärkeimmiksi syiksi farmaseutin ammatista luopumiseen ilmoitettiin huono palkka, opiskelun halu, urakehityksen puute, perhesyyt ja alan vanhanaikainen ilmapiiri. Työskentelyolosuhteisiin farmasian alalla olisi voinut alaa vaihtaneiden mielestä vaikuttaa parantamalla henkilöstöhallintoa ja ilmapiiriä, sekä lisäämällä työajan joustavuutta (Hakala 1992).

Koska Hakalan (1992) tutkimukseen osallistuneiden farmaseuttien alan vaihtamisesta oli kulunut kauan aikaa, ei tutkimus välttämättä anna oikeaa kuvaa farmasian alasta vuonna 1991, vaan pikemminkin kertoo mikä tilanne farmasian alalla on ollut silloin kun ammatinvaihtoon oli päädytty, eli laskennallisesti keskimäärin vuonna 1974.

2.7 Ammatin vaihtaminen muilla koulutusaloilla

Tilastokeskus on selvittänyt Opettajien ammattijärjestön toimeksiannosta vuosien 1994-1997 aikana valmistuneiden opettajien alalta poistumista (OAJ 2001). Vuonna 1998 kyseisellä aikavälillä valmistuneista opettajista (n=9859) 7,7 % työskenteli muulla kuin opetuslalla. Pääkaupunkiseudulla osuus oli 12,5 %.

Seurakuntien työntekijöiden työhön sitoutumista on tutkittu keväällä 2001 (Niemelä 2001). Seurakunnan hengellistä työtä tekevistä 28 % on vakavasti harkinnut siirtymistä pois seurakunnan palveluksesta. Heikoimmin seurakuntatyöhön ovat sitoutuneet nuoret työntekijät. Huono palkkaus, työajattomuus, liika työmäärä ja työyhteisön ongelmat ovat tavallisimmat syyt työpaikan vaihtamishaluun. Altteimpia työpaikan vaihdokseen ovat työntekijät, jotka kokevat työmääränsä liian suureksi.

Sairaanhoitajien työttömyysaste vuonna 2001 oli 4,2 %. Sairaanhoitajaliiton mukaan Suomen kuitenkin tulee valmistautua lähitulevaisuudessa sairaanhoitajapulaan. Syiksi tulevaan hoitajapulaan mainitaan virheitä koulutuksen suunnittelussa, erilaisia säästötoimenpiteitä ja hoitajien runsasta siirtymistä ulkomaille. Ulkomaille on siirtynyt työskentelemään noin 4500 sairaanhoitajaa, mikä vastaa noin 4,5 %:a työvoimasta. Ulkomaille on siirrytty pääasiassa paremman palkan ja työolosuhteiden houkuttelemana. Lisäksi runsaasti sairaanhoitajakoulutuksen saaneita työskentelee terveydenhuoltoalan ulkopuolella (Suomen Sairaanhoitajaliitto 2002).

Vuonna 2001 Suomessa oli 17005 työkäistä lääkäriä. Heistä 9,5 % oli poissa ammatista. Poissaolon syitä tärkeysjärjestyksessä olivat mm. ulkomailta olo, eläke, äitiysloma ja lastenhoito, opiskelu ja tutkimus sekä muut syyt. Ulkomailta oli 783 lääkäriä vuonna 2001, mikä on 4,6 % työkäisistä. Pysyvästi poissaolevia ovat varmuudella ainoastaan eläkeläiset (Suomen lääkäriliitto 2002) .

2.8 Farmaseuttien työtyytyväisyys

Päivi Kaija (1994) on selvittänyt avohuollon apteekeissa työskentelevien farmaseuttien ja proviisorien työtyytyväisyyttä 1990-luvun alussa.

Tyytymättömyys työssä voi heikentää työntekijän fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja siten heikentää työn laatua ja tuottavuutta, sekä aiheuttaa alalta poistumista ja turhia poissaoloja.

Kaijan (1994) tutkimuksen mukaan farmaseutit ja proviisorit viihtyvät työssään melko hyvin: työviihtyvyys suoraan kysyttäessä oli hyvä tai melko hyvä 82 %:lla farmaseuteista, mikä vastaa muun terveydenhuollon henkilöstön työtyytyväisyysastetta. Farmaseutin ammatin oli valmis valitsemaan uudelleen 56 % farmaseuteista. Avohuollon apteekeissa työskentelevistä farmaseuteista 12 % halusi vaihtaa alaa kokonaan ja 18 % halusi hakeutua apteekista jollekin muulle lääkehuollon alalle.

Farmaseutit pitivät työtään pääasiassa myyntityönä, keinona ansaita elatus ja rutiinimaisena lääkkeiden toimitustyönä, mutta farmaseutin työ koettiin myös lääkkeiden käytön neuvojan ja lääkealan asiantuntijan työnä. Farmaseuttien työajasta suurin osa kului reseptilääkkeiden toimittamiseen, käsikauppalääkkeiden myyntiin ja reseptilääkkeiden toimituskuntoon saattamiseen. Lääkeneuvonnan koettiin lisäävän työn mielekkyyttä ja siihen olisi haluttu käyttää enemmän työaika. Nimenomaan ajanpuute koettiin merkittäväksi esteeksi lääkeneuvonnalle (Kaija 1994).

Työpaikan ilmapiirillä oli merkittävä vaikutus farmaseuttien työviihtyvyyteen. Farmaseutit, jotka kokivat työpaikan ilmapiirin luovana, kannustavana ja hyvänä, myös viihtyivät työssään paremmin kuin ne, jotka kokivat ilmapiirin toisin. Apteekeissa on edelleen selvä jako eri henkilöstöryhmien välillä. Alan lainsäädäntökin ylläpitää tätä hierarkiaa säätelämällä eri henkilöstöryhmien tehtäviä ja niihin vaadittavaa koulutustasoa. Farmaseutit kokivat yleensä ilmapiirin apteekeissa hierarkkiseksi, autoritääriseksi ja vanhanaikaiseksi. Myös kiireen koettiin vaikuttavan kiristävästi työpaikan ilmapiiriin (Kaija 1994).

Toimipaikkakoulutuksella oli yhteys työviihtyvyyteen: työssä viihdyttiin paremmin niillä työpaikoilla, joissa toimipaikkakoulutus oli järjestetty hyvin. Mahdollisuus kehittää ammattitaitoa työpaikalla lisäisi farmaseuttien mielestä työviihtyvyyttä. Yli 87 % farmaseuteista oli sitä mieltä, että apteekeissa ei ole mahdollisuutta urakehitykseen, ja yli puolet arvioi sen vaikuttavan työviihtyvyyteen (Kaija 1994).

Farmaseuttien mielestä apteekkarien ja proviisorien esimiestaitojen ja henkilöstöhallinnon kehittäminen parantaisi työviihtyvyyttä. Myös henkilökunnan lisäys kiireaikoina olisi työviihtyvyyttä lisäävä tekijä (Kaija 1994).

2.9 Hyvinvoinnin kehittyminen kaupan alalla

Hyvinvoinnin kehittymistä kaupan alalla (Kylä-Setälä ym. 2000) on tutkittu vuosina 1978, 1989 ja 1998. Kaupan työntekijät viihtyvät yleensä työssään hyvin (68 %). Myymälähenkilökunnan työviihtyvyyteen vaikuttivat eniten hyvä henki työpaikalla, työn vaihtelevuus, mahdollisuudet hyödyntää tietojaan työssä ja oppia uutta, sekä esimieheltä saatu palaute ja esimiehen tasapuolisuus.

Vuodesta 1989 vuoteen 1998 psyykkiset rasitusoireet kaupan alan työntekijöillä olivat lisääntyneet. Jatkuva kiire oli voimakkain selittäjä psyykkisille rasitusoireille ja ärtyneisyydelle. Taustalla oli myös nähtävissä lyhyeksi jääneet tauot, huono henki työpaikalla ja työntekijän näkemys siitä, että työ on muuttumassa yksitoikkoisemmaksi. Väsymysoireet olivat yhteydessä myös vähäisiin vaikutusmahdollisuuksiin työpaikalla sekä riittämättömään tukeen ja palautteeseen esimieheltä. Työssään väkivallan uhan kohteeksi joutuminen lisäsi psyykkisiä väsymysoireita kaupan alan työntekijöillä (Kylä-Setälä ym. 2000).

Kiire työssä lisäsi paitsi työntekijän stressioireita, myös niska-hartiaseudun vaivoja. Kaupan työntekijöiden mielestä suurimpia syitä kiireeseen olivat henkilökunnan vähyyys, oma liiallinen velvollisuudentunto, sairauslomalaiset ilman sijaisia sekä väärin jaetut ja huonosti suunnitellut työt (Kylä-Setälä ym. 2000).

Kehittämiskohteita kaupan alan töissä ovat mm. ergonomia, työympäristön haittojen kuten vedon ja kylmyyden vähentäminen, kiireen hallinta, työn sisällön monipuolistaminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, tiedonkulun parantaminen, esimiestyön vahvistaminen, hyvän työilmapiirin vahvistaminen ja uhkatilanteiden ennaltaehkäisy. Kaupan alan työpaikoilla erilaisia kehittämistoimia oli toteutettu hyvin vaihtelevasti; eniten kehittämishankkeita oli toteutettu isoissa päivittäistavarakaupoissa ja vähiten erikoisliikkeissä. Eniten

kehittämistarpeita koettiin olevan johtamisessa, henkilöstökoulutuksessa ja yhteishengen ja yhteistoiminnan parantamisessa (Kylä-Setälä ym. 2000).

Myös apteekkien työyhteisötutkimuksessa (Salmi 1999) on havaittu, että apteekeissa, joissa on toimiva johtamiskulttuuri, työyhteisön arvot ovat selkeät ja työyhteisön toimivuuteen on kiinnitetty huomiota, myös työilmapiiri on hyvä, mikä puolestaan vaikuttaa positiivisesti työmotivaatioon.

2.10 Farmaseuttien koulutustarve

Farmasiassa on viime vuosina pohdittu paljon sitä, kuinka nuoria saataisiin hakeutumaan alalle. Yliopistoissa on kokeiltu erilaisia valintamenettelyitä. Vuosina 1990-1994 Helsingin yliopistossa ei ollut valintakoetta farmaseutin koulutusohjelmaan, ja vuodesta 1995 lähtien valintakoe on ollut yhteinen proviisorin koulutusohjelman kanssa. Kuopion yliopistossa valintakoe on ainakin osalle pyrkijöistä ollut aina (Koistinen 2002). Åbo Akademiassa valintakoe farmaseutin koulutusohjelmaan on ollut vuodesta 1997 lähtien (Nyman 2002).

Vuonna 2001 on valmistunut sosiaali- ja terveysministeriön teettämä ennuste työvoimatarpeesta sosiaali- ja terveysalalla ja arvio vuosien 2001-2010 koulutusmääristä sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisiin ammatteihin (STM 2001). Koko sosiaali- ja terveysalan kasvavaan työvoimatarpeeseen arvioidaan tarvittavan 12 000 työntekijää lisää vuoteen 2010 mennessä. Arviossa todettiin farmaseuteista jo olevan pulaa, ja sen arvioitiin vaikeutuvan tulevaisuudessa, ellei koulutusta lisätä. Arviointitoimikunta esittää, että koulutusmääriä pitäisi lisätä vuosille 2002-2010 siten, että opiskelunsa aloittaisi vuosittain 330-370 farmaseuttiopiskelijaa. Proviisorien koulutusmääriä toimikunnan arviossa ei esitetty lisättäväksi (STM 2001).

2.11 Farmaseuttiopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia ja työhön sijoittuminen valmistumisen jälkeen

Keväällä 2000 Suomen Apteekkariliiton koulutusvaliokunta teki kyselyn Helsingin ja Kuopion yliopistoista valmistuville farmaseuttiopiskelijoille (Kause 2000). Avohuollon apteekkia piti ihannetyöpaikkana hieman yli puolet helsinkiläisopiskelijoista ja noin 70 % kuopiolaisopiskelijoista. Toiseksi halutuin työsektori oli helsinkiläisten mielestä lääketeollisuus (n. 30 %) ja kuopiolaisten mielestä sairaala-apteekki (12 %). Helsinkiläisopiskelijoiden ihannetyöpaikka sijaitsi pääkaupunkiseudulla, kuopiolaisopiskelijat halusivat töihin kotipaikkakunnalleen.

Jatko-opinnot houkuttelevat farmaseuttiopiskelijoita. Kausen (2000) mukaan jopa 40 % farmaseuttiopiskelijoista suunnitteli valmistumisensa kynnyksellä jatkavansa opintoja farmasian alalla. Muulla alalla opintojen jatkamista suunnitteli 39 % helsinkiläisopiskelijoista ja 10 % kuopiolaisopiskelijoista. Kuopion yliopisto seuraa perustutkinnon suorittaneiden sijoittumista työelämään (Kuopion Yliopisto 2002). Farmaseuttien työllistyminen ensimmäisenä vuotena valmistumisen jälkeen on parantunut huomattavasti vuodesta 1996 vuoteen 2000, ja samalla opiskelu valmistumisen jälkeen on vähentynyt. Taulukossa 3 on koottu Kuopion yliopiston Miten Menee –tutkimuksen tuloksia vuosilta 1996 – 2000.

Taulukko 3. Kuopion yliopisto, Miten Menee –tutkimus farmaseutin tutkinnon suorittaneille. (Kuopion yliopisto 2002)

Työtilanne	% vastanneista farmaseuteista 1996 (n = 42)	% vastanneista farmaseuteista 1997-1998 (n = 118)	% vastanneista farmaseuteista 1999-2000 (n = 60)
Vakituisen kokopäivätyö	42,8	47,5	56,6
Määräaikainen kokopäivätyö	16,7	33,9	28,3
Osa-aika- tai keikkatyö	7,1	4,2	0
Yrittäjä	2,4	0	0
Lyhennetty työ / lomautus	2,4	0	0
Opiskelu	19,0	11,0	6,7
Työnhakija	4,8	0	0
Omaehtoisesti työelämän ulkopuolella	4,8	1,7	6,7
Muu	0	1,7	1,7
Yhteensä	100	100	100

Syksyn 1999 ja kevään 2000 aikana valmistuneista farmaseuteista jopa 74 % oli saanut ensimmäisen työpaikkansa jo ennen valmistumista. Työssä olevista 52 % oli päässyt työhön harjoittelupaikkaansa. (Kuopion yliopisto 2002)

Farmaseuttiopinnot suoritetaan yleensä tunnollisesti loppuun. Vuosina 1978-1997 aloittaneista farmaseuttiopiskelijoista Kuopion yliopistossa 93 % on valmistunut, 6 % keskeyttänyt opinnot ja 1 % opinnot olivat vielä kesken vuoden 2002 alussa (Kuopion yliopisto 2002). Ylempien korkeakoulututkintojen keskeyttämisaste vaihtelee opintoalasta toiseen yleensä 2-25 % välillä, teatteri- ja tanssialalla keskeyttäminen on poikkeuksellisen runsasta, 48 % opiskelijoista keskeyttää opinnot. Farmasian ylemmän korkeakoulututkinnon (proviisori) keskeyttämisaste oli 7 % vuoden 1995 loppuun mennessä. Ammatillisten oppilaitosten ja väliaikaisten ammattikorkeakoulujen opintolinjoilla keskeyttämisaste vuosina 1985-1995 vaihteli aloittain 6-15 % välillä (Tilastokeskus 1998).

3 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää:

1. Onko Suomessa todella melkein kolmentuhannen farmaseutin varanto, kuten opetusministerin saamista tiedoista käy ilmi.
2. Minkä verran farmaseutteja todellisuudessa poistuu alalta?
3. Onko farmaseuttien alalta poistumisessa tapahtunut muutoksia vuonna 1989 tehdyn tutkimuksen jälkeen?
4. Onko nuorten farmaseuttien alalta poistumisessa tapahtumassa selviä muutoksia?
5. Mistä mahdollinen alalta poistuminen johtuu?

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Terveysthuollon keskusrekisterin työikäiset

Lääkintöhallitus selvitti aikoinaan määräjain kyselyn avulla terveydenhuollon henkilöstön sijoittumista työelämään. Kun sosiaali- ja terveysalan hallinto uudistui, päätti sosiaali- ja terveysministeriön tilastotyöryhmä, että sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimaa tullaan jatkossa selvittämään tilastokeskuksen tietojen pohjalta. Siten vuonna 1989 tehty selvitys farmaseutti- ja proviisorityövoimasta on viimeinen kyselyyn perustuva selvitys farmaseuttien sijoittumisesta työelämään (Vaalgamaa 2002). STAKES julkaisee nykyisin vuosittain Terveysthuollon ammattihenkilöt –vuositilaston (Stakes 2000), joka perustuu rekisteröityihin ammattihenkilöihin. Tästä tilastosta käyvät selville mm. farmaseuttien määrät, ikäryhmäjakaumat ja sijoittuminen Suomessa maantieteellisesti. Tilastosta ei kuitenkaan käy selville farmaseuttien sijoittuminen työelämään toimialakohtaisesti.

Farmaseuttien työskentelyä alalla selvitettiin tässä tutkimuksessa useiden eri lähteiden avulla. Terveysthuollon oikeusturvakeskuksen rekisteristä saatiin lukumääräiset tiedot kaikista työikäisistä (alle 63-vuotiaista) farmaseuteista. Marraskuussa 2001 rekisterissä oli 7141 alle 63-vuotiaista laillistettua farmaseuttia. Farmaseuttien työskentelystä lääkehuollon eri osa-alueilla koottiin tietoa Suomen Apteekkariliitosta, Suomen Farmasialiitosta ja Lääketeollisuus ry:stä. Yhdistettyjen tietojen perusteella arvioitiin alalta poistuneiden farmaseuttien määrää.

4.2 Yliopistojen tutkintorekisterit 10 vuoden ajalta

Hakalan (1992) tutkimustulosten perusteella farmaseutit vaihtavat alaa keskimäärin 8 vuoden kuluttua valmistumisesta. Tästä syystä oli tärkeää tietää, onko nuorten farmaseuttien alalta poistumisessa tapahtumassa selviä

muutoksia. Tutkimuksessa keskityttiin viimeisen kymmenen vuoden aikana valmistuneisiin farmaseutteihin.

Vuosina 1991-2000 Helsingin ja Kuopion yliopistosta valmistuneiden, alun perin farmaseutin koulutusohjelmassa opiskelun aloittaneiden, 1897:n farmaseutin sijoittumista työelämään tutkittiin yliopistojen tutkintorekistereiden avulla. Aineistoon ei siis sisällynyt ns. välitutkintoina suoritettuja farmaseutin tutkintoja, eli farmaseutin tutkinnon suorittaneita, jotka olivat aloittaneet opintonsa proviisorin koulutusohjelmassa.

Vuosina 1991-2000 valmistuneiden farmaseuttien tiedot saatiin Kuopion yliopistosta paperitulosteena, ja Helsingin yliopistosta sähköisessä muodossa Excel-taulukkona. Lisäksi Terveystieteiden tutkimuskeskukselta hankittiin luettelo kaikista vuosina 1991, 1995 ja 1999 laillistetuista farmaseuteista. Kuopion yliopiston aineistossa oli erikseen jaoteltuna farmaseutin koulutusohjelmalla aloittaneiden tutkinnot ja proviisoriopiskelijoiden välitutkintoina suorittamat farmaseuttitutkinnot. Helsingin yliopiston aineistosta täytyi poimia pois ne farmaseutin tutkinnon suorittaneet, jotka olivat alunperin aloittaneet opiskelun proviisorin koulutusohjelmassa.

Työssäolotilanteen alkuselvitys tehtiin kaikille vuosina 1991-2000 Helsingistä ja Kuopiosta valmistuneille sekä vuosina 1991, 1995 ja 1999 Åbo Akademiasta valmistuneille farmaseuteille. Työssäolotiedot perustuvat Suomen Farmasialiiton jäsenrekisterin 28.2.2001 tilanteeseen. Jäsenrekisterin tekstitiedostosta pystyttiin haulla etsimään vuosina 1991-2000 valmistuneet farmaseutit, jotka kuuluivat ammattiliittoon. Farmaseuttien työssäolotilanne selvitettiin farmasialiiton jäsenrekisterin paperitulosteesta, jossa oli työpaikkatiedot. Helsingin ja Kuopion yliopistojen opiskelijarekistereistä selvitettiin se, kuinka suuri osa näinä vuosina valmistuneista oli jatkanut opiskelua proviisorin koulutusohjelmassa.

4.3 Kysely

Vuosina 1991, 1995 ja 1999 Helsingin ja Kuopion yliopistoista ja Åbo Akademiasta valmistuneiden farmaseuttien työelämään sijoittumisesta tehtiin täydellinen selvitys. Aineistona Åbo Akademiasta valmistuneiden osalta käytettiin Terveystieteiden tutkimuskeskuksen rekisteriä terveydenhuollon ammattihenkilöistä. Niille henkilöille, joiden sijoittumista työelämään ei saatu selville ammattiliiton tai yliopistojen kautta, lähetettiin postikysely.

Taulukossa 2 on esitetty vuosina 1991, 1995 ja 1999 laillistettujen farmaseuttien lukumäärät. Tarkemman tutkimusaineiston muodosti 684 (= 267+217+200) farmaseuttia. Näistä 73:n työssäolotietoa ei saatu selville ammattiliiton tai yliopistojen kautta, joten heidän osoitetietonsa hankittiin Oulun maistraatin osoitepalvelusta. Kahdella henkilöllä oli osoitepalvelukielto ja yksi osoite osoittautui virheelliseksi.

Taulukko 2. Vuosina 1991, 1995 ja 1999 laillistettujen farmaseuttien lukumäärät.

	1991 laillistetut yhteensä	1991 laillistetut, alunperin farmaseutin koulutusohjelmassa aloittaneet	1995 laillistettu yhteensä	1995 laillistetut, alunperin farmaseutin koulutusohjelmassa aloittaneet	1999 laillistettu yhteensä	1999 laillistetut, alunperin farmaseutin koulutusohjelmassa aloittaneet
Helsingin yliopisto	143	136	123	102	124	97
Kuopion yliopisto	123	112	96	86	114	90
Åbo Akademi	19	19	29	29	13	13
Yhteensä	285	267	248	217	251	200

Kysely lähetettiin työelämään sijoittumisen kartoittamiseksi 71 farmaseutille (11 miestä, 60 naista) joulukuussa 2001 (Liite 2). Kyselyn käytännön järjestelyt hoiti Suomen Farmasialiitto. Niille, jotka eivät vastanneet määräaikaan mennessä, lähetettiin yksi uusintakysely. Lopullinen vastausprosentti oli 77 % (n=55).

Vastanneista miehiä oli 7 ja naisia 48. Kyselyssä oli seitsemän työssäolotilannetta kartoittavaa kysymystä, ja avoin kysymys alaa vaihtaneille.

Tiedot Kuopion yliopiston tutkintorekisteristä saatiin paperimuodossa. Kun niitä siirrettiin sähköiseen muotoon jäi yksi vuonna 1991 valmistunut ja yksi vuonna 1995 valmistunut farmaseutti pois luettelosta. Virhe huomattiin postituksen jälkeen. Nämä farmaseutit eivät kuuluneet ammattijärjestöön, joten heidän työhön sijoittumistaan ei saatu selville. Virhe ei ole tulosten kannalta merkittävä, korkeintaan 1,5 prosenttiyksikön suuruusluokkaa, joten sen korjaamista ei katsottu välttämättömäksi.

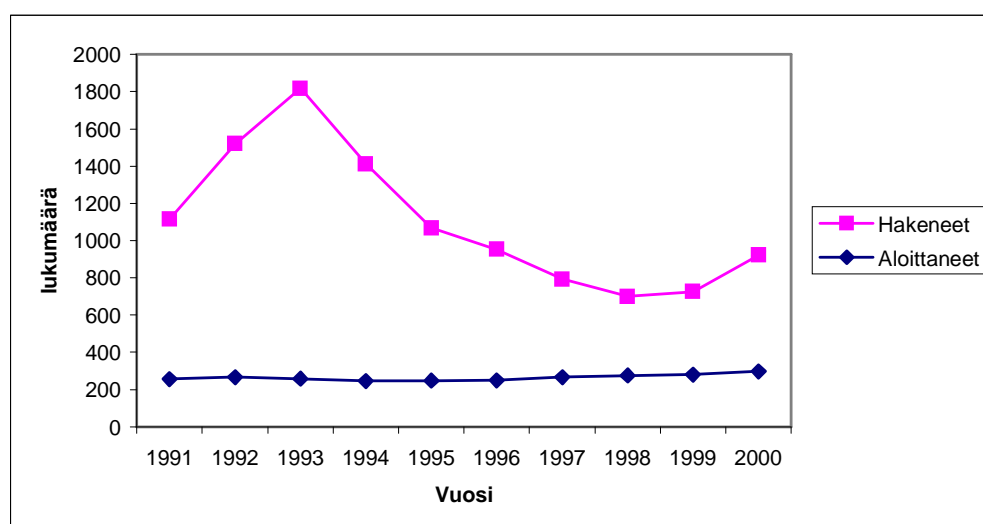
Koska tutkimuksessa selvitettiin tarkasti vain kolmena vuotena valmistuneiden farmaseuttien tilannetta, ei tuloksia voi yleistää koko farmaseuttikuntaa kattavaksi. Tilastokeskuksesta saatavat toimialakohtaiset sijoittumistiedot olisivat antaneet tarkemmat, yleistettävät tiedot, mutta eivät kalliin hintansa vuoksi soveltuneet tähän tutkimukseen. Tutkimuksessa käytetty menetelmä on kompromissi tarkkuuden ja käytettävissä olevien resurssien välillä.

5 Tulokset

5.1 Farmaseuttien koulutusmäärät

Koulutusyksiköistä koottujen tietojen mukaan vuosittain farmaseutin koulutusohjelmalle hakeneiden ja opintojensa aloittaneiden lukumäärät ilmenevät kuvasta 2. Vuonna 1993 Kuopion yliopiston farmaseutin koulutusohjelmaan haki 575 henkilöä, kun muina vuosina hakijamäärä on ollut keskimäärin 224 henkilöä.

Kuva 2. Farmaseutin koulutusohjelmaan vuosittain hakeneet ja opiskelun aloittaneet (kaikki koulutusyksiköt).

Helsingin yliopiston valintakokeen puuttumisella näyttäisi olevan vaikutusta alalle hakeutuvien määriin. Vuonna 2002 Helsingin yliopisto ei järjestäkään valintakoetta kemiassa, vaan valinta tapahtuu ylioppilastutkinnon, aineistokokeen ja ennakkoharjoittelun perusteella. Todistusarvosanojen painotusta muutetaan niin että myös ne, jotka ovat suorittaneet lyhyen matematiikan, uskaltaisivat hakeutua alalle. (SAL 2002).

Farmaseutin poikkeuskoulutusta farmanomitutkinnon suorittaneille on järjestetty useampaan kertaan 1980-1990 –luvulla sekä Helsingissä että Kuopiossa.

1990-luvulla järjestettiin Oulussa farmaseutin poikkeuskoulutus työvoimapolitiittisena koulutuksena. Vuonna 2000 aloitettiin Oulussa ja Turussa Helsingin ja Kuopion yliopistojen järjestämänä muuntokoulutus farmaseutiksi, johon valittiin 100 opiskelijaa 2200 hakijan joukosta (Lampela 2001).

Opiskelunsa aloittavien ja valmistuvien lukumäärien välillä on pitkällä aikavälillä selvästi havaittava ero: vuosien 1991-2000 välisenä aikana farmaseuttiopinnot on aloittanut 2643 opiskelijaa, ja samana aikavälinä on valmistunut 2093 farmaseuttia. Tiedot on saatu koulutusyksiköistä. Ero aloittaneiden ja valmistuneiden määristä ei selvinnyt yliopistojen tiedostoista.

Vuonna 1994 Kuopion yliopistosta valmistui tavallista enemmän farmaseutteja. Tämä johtuu siitä, että vuoden 1994 aikana valmistui suurin osa Oulussa järjestettyyn poikkeuskoulutukseen osallistuneista opiskelijoista. Vuoden 1996 vähäinen valmistuneiden määrä taas johtuu siitä, että vuonna 1996 farmaseutin tutkinto laajennettiin taas alemmaksi korkeakoulututkinnoksi, jolloin sen suorittaminen kesti aiempaa kauemmin.

5.2 Farmaseuttien sijoittuminen työelämään valtakunnallisten tilastojen perusteella

Marraskuussa 2001 Terveysturvakeskuksen rekisterissä oli 7141 alle 63-vuotiasta laillistettua farmaseuttia. Heistä 1257, eli 18 % kaikista työikäisistä farmaseutin tutkinnon suorittaneista oli suorittanut myös proviisorin tutkinnon, joten heitä ei voi laskea farmaseuttityövoimaan kuuluviksi.

Julkisten tilastojen tietoja yhdistämällä vuonna 2001 farmasian toimialoilla työskenteli 71 % farmaseuttityövoimasta. Apteekissa työskenteli 57 % farmaseuttityövoimasta. Vuoden 2001 luvut eivät ole absoluuttisia, sillä mm. sairaaloissa ja terveyskeskuksissa ja valtionhallinnossa työskenteleviksi on

laskettu tarkemman tiedon puuttuessa vain ammattiliittoon kuuluvat, näillä toimialoilla työskentelevät farmaseutit. Myös tilapäisesti alalta poissaolevien määrät ovat Suomen Farmasialiiton tiedoista. Tilapäisen poissaolon syitä ovat perhevapaan lisäksi mm. muun alan kuin farmasian opiskelu, työttömyys, sairausloma ja muut tilapäiset vapaat.

Taulukko 3. Työikäisten (alle 63-vuotiaiden) farmaseuttien sijoittuminen työelämään vuosina 1989 (n=5591) ja 2001 (n=5884).

Toimiala	1989	2001
Apteekit (yksit. & YA)	2545 ^(a)	3332 ^(b)
Lääketeollisuus ja tukkukauppa	447 ^(a)	330 ^(c)
Sairaala / terveyskeskus	353 ^(a)	365 ^(d)
valtio (opetus, sairausvakuutus, hallinto)	84 ^(a)	96 ^(d)
Muut farmasian sektorit	63 ^(a)	42 ^(d)
Farmasian toimialoilla yhteensä	3492 ^(a)	4165 ^(f)
Äitiyslomalla	111 ^(a)	268 ^(d)
Jatko-opiskelu, sairausloma, lastenhoito kotona, loma, opiskelu muulla alalla, muut syyt	914 ^(a)	173 ^(d)
Ulkomailla	211 ^(a)	179 ^(g)
Eläkkeellä	285 ^(a)	156 ^(d)
Muut terveydenhuollon ammatit	sisältyy alalta poistuneisiin	107 ^(e)
Alalta poistuneet (1989) tai Ei tietoa työelämään sijoittumisesta (2001)	578 ^(a)	836 ^(f)
Poissa farmasian toimialoilta yhteensä	2099 ^(f)	1719 ^(f)
Yhteensä	5591 ^(a)	5884 ^(e)

Lähteet:

- a) Farmaseutti- ja proviisorityövoima 1989
- b) Suomen apteekkariliitto ry
- c) Lääketeollisuusliitto ry
- d) Suomen Farmasialiitto ry
- e) Terveydenhuollon oikeusturvakeskus
- f) Laskennallinen määrä
- g) STAKES 1999

Taulukon 3 vertailun perusteella vuonna 2001 suurempi osa farmaseutin tutkinnon suorittaneista näyttäisi työskentelevän farmasian toimialoilla kuin vuonna 1989.

5.3 Vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään

Työssäolotietoja selvittäneeseen kyselyyn vastasi 77 % lomakkeen saaneista. Vastanneista (n=55) farmasian alalla työskenteli 56 %, tilapäisesti pois työelämästä oli 4 % ja ammattia oli vaihtanut 40 % (taulukko 4).

Kyselyn jälkeen vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneista farmaseuteista 3 % oli sellaisia, joiden sijoittumista työelämään ei saatu selville.

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneiden farmaseuttien työssäkäynti toimialoittain (n=55).

Työssäkäyntitieto	n	%
Vaihtanut ammattia	22	40
Apteekissa työssä	21	38
Sairaalassa / terveyskeskuksessa farmaseutin tehtävissä	4	7
Lääketeollisuudessa / tukkukaupassa farmaseutin tehtävissä	5	9
Farmaseutin tehtävät opetuksessa tai hallinnossa	1	2
Työttömänä	1	2
Vanhempainlomalla	1	2
Yhteensä	55	100

Alaa vaihtaneistakin farmaseuteista 9 (41 %) työskenteli farmasiaan liittyvissä tehtävissä, pääasiassa lääketeollisuuden ja –kaupan parissa mm. biokemistinä, diplomi-insinöörinä, kauppatieteilijänä ja kemistinä. Alaa vaihtaneiden farmaseuttien uudet alat on lueteltu taulukossa 5. Miltei joka neljäs alaa vaihtaneista oli jatkanut opintojaan joko lääketieteen, hammaslääketieteen tai eläinlääketieteen alalla. Farmaseutin ammatti oli vaihdettu myös luonnontieteiden, kasvatustieteen, tekniikan tai kauppatieteen alaan kuuluvaan ammattiin.

Alaa vaihtaneista farmaseuteista 13 oli suorittanut tutkintonsa Helsingin yliopistossa, 5 Kuopion yliopistossa ja 4 Åbo Akademiassa.

Taulukko 5. Alaa vaihtaneiden farmaseuttien uudet toimialat (n=22).

Uusi ala	n
Eläinlääketiede	1
Hammaslääketiede	1
Lääketiede	3
Maa- ja metsätaloustiede	2
Kasvatustiede	3
Kauppätieteet	3
Luonnontieteet	6
Matemaattis-tekniset tieteet	2
muu ala	1
Yhteensä	22

Tieto farmaseuttien alan vaihtamisesta tarkentui kyselyn perusteella.

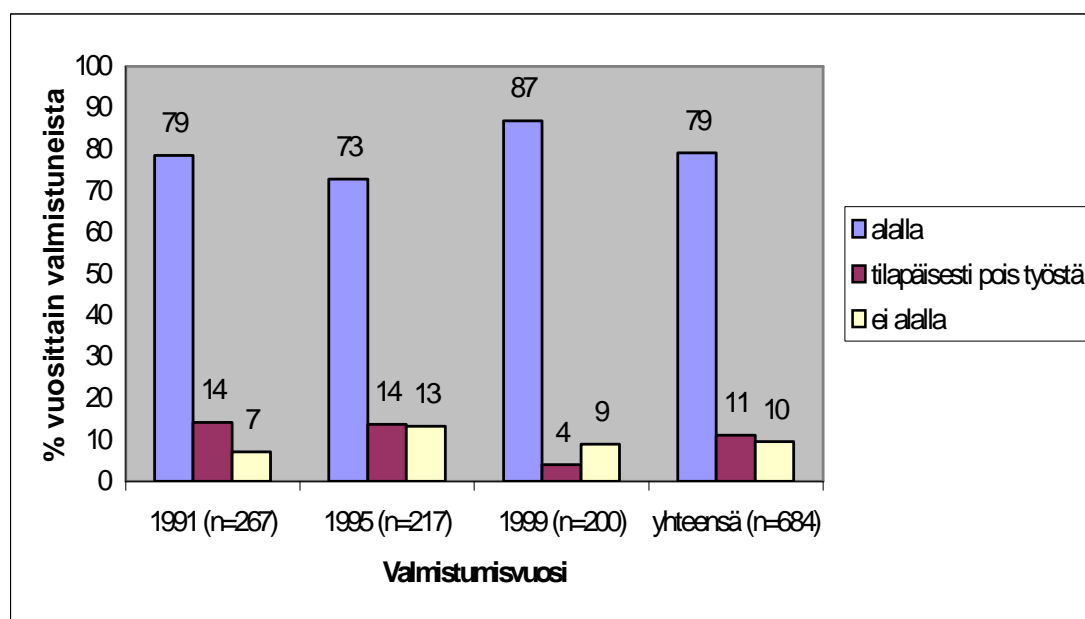
Taulukossa 6 on esitetty vuosina 1991-2000 valmistuneiden sijoittuminen työelämään selvitettyinä ammattijärjestön jäsenrekisterin perusteella, sekä vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden sijoittuminen työelämään kyselyllä tarkennettuna.

Taulukko 6. Kyselyllä tarkennettu tieto vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien työssäkäynnistä verrattuna vuosina 1991-2000 valmistuneisiin.

Työhön sijoittuminen	91, 95 ja 99 Helsingistä, Kuopiosta ja Turusta valmistuneista % (n=684)	1991-2000 Helsingistä ja Kuopiosta valmistuneista % (n=1897)
Apteekki	51,9	51,0
Jatkanut proviisoriksi	17,3	16,2
Sairaala / terveyskeskus	5,1	3,7
Lääketeollisuus / -tukkukauppa	3,7	3,4
Sairausvakuutus	0,7	0,5
Hallinto ja opetus	0,6	0,4
Alalla	79,2	75,2
Perhevapaalla	10,1	8,6
Muu syy tilapäiseen vapaaseen	0,3	0,4
Työtön	0,7	1,2
Tilapäisesti pois työelämästä	11,1	10,2
Vaihtanut alaa	2,5	0,8
Opiskelee muuta alaa	2,5	1,7
Ulkomailla	1,6	0,8
Pois alalta	6,6	3,3
Ei tietoa työhön sijoittumisesta	3,1	11,3
Yhteensä	100,0	100,0

Proviisoriksi jatkavien osuus on vaihdellut vuosittain 10-31 % välillä. Kymmenen vuoden jaksolla sekä Helsingistä että Kuopiosta valmistuneista keskimäärin 16 % on jatkanut opintojaan proviisoriksi. Helsingin yliopistosta vuonna 1999 valmistuneista farmaseuteista poikkeuksellisen paljon, 31 % valmistuneista on jatkanut opintojaan proviisoriksi.

Kuva 3. Vuosina 1991, 1995 ja 1999 kaikista koulutusyksiköistä valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään.

Koska kyseessä on naisvaltainen ala, varsinkin nuoremmissa ikäluokissa merkittävä osa työvoimasta on tilapäisesti pois työelämästä perhevapaan (äitiysloma, vanhempainloma, hoitovapaa) vuoksi. Farmasian alalla opintojaan jatkaneet on laskettu alalla pysyneiksi. Vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneista farmaseuteista kaikkiaan 17 % on jatkanut opintojaan proviisoriksi.

Koulutusyksiköiden välillä oli eroja työelämään sijoittumisessa (kuva 4), mutta niiden tilastollista merkitsevyyttä ei tässä tutkimuksessa ryhdytty selvittämään. Kuopion yliopistosta valmistuneet farmaseutit näyttävät pysyvän alalla useammin kuin Helsingin yliopistosta ja Åbo Akademiä valmistuneet. Myös

vuonna 1989 (Lääkintähallitus, 1990) alalta poistuminen oli suurempaa Etelä-Suomessa.

Selvää suuntausta alalta poistumisen muutoksesta ei ollut nähtävissä kolmen vertailtavana olevan vuoden kesken. Vuonna 1995 valmistuneita oli suhteessa poistunut alalta enemmän ja työskenteli apteekissa vähemmän kuin vuosina 1991 ja 1999 valmistuneita, mutta tämän tutkimuksen puitteissa ei tehty tilastollista analyysia tulosten merkitsevyydestä. Taulukossa 7 on esitetty kolmen tukittavana olleen vuoden tulokset kaikista koulutusyksiköistä yhteensä.

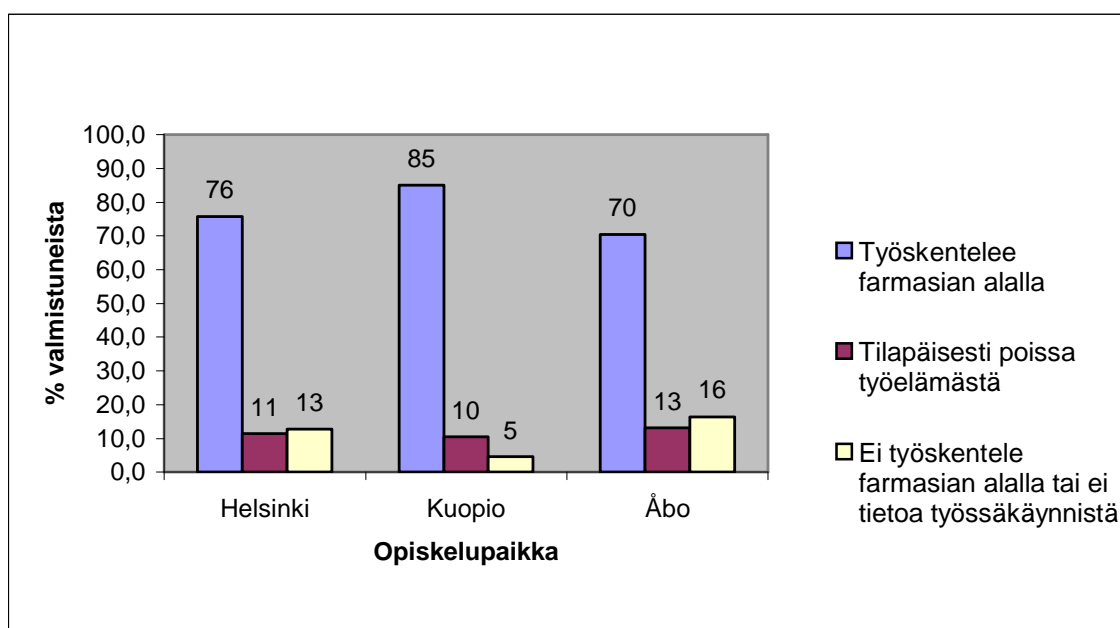
Taulukko 7. Vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien työssäkäynti valmistumisvuosittain eriteltynä.

Työhön sijoittuminen	% 1991 valmistuneista (n = 267)	% 1995 valmistuneista (n = 217)	% 1999 valmistuneista (n = 200)
Apteekissa	53,9	47,9	53,5
Jatkanut proviisoriksi	12,7	15,7	25,0
Sairaala / terveyskeskus	6,0	4,1	5,0
Lääketeollisuus / -tukkukauppa	4,5	3,2	3,0
Sairausvakuutus	0,7	0,9	0,5
Hallinto ja opetus	0,7	0,9	0,0
Alalla	78,7	72,8	87,0
Perhevapaa	13,5	12,0	3,5
Tilapäinen vapaa muu syy	0,0	0,9	0,0
Työtön	0,7	0,9	0,5
Tilapäisesti pois työelämästä	14,2	13,8	4,0
Vaihtanut alaa	3,0	2,8	1,5
Opiskelee muuta alaa	0,7	4,1	3,0
Ulkomailla	1,1	2,3	1,5
Ei tietoa sijoittumisesta	2,2	4,1	3,0
Pois alalta	7,1	13,4	9,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Kun halutaan verrata nuorten farmaseuttien työssäkäyntiä koko työikäiseen farmaseuttijoukkoon, on jätettävä huomioimatta ne farmaseutit, jotka ovat jatkaneet opintojaan farmasian alalla, eivätkä siten kuulu farmaseuttityövoimaan (n = 118). Farmaseuttityövoima vuosilta 1991, 1995 ja 1999 on siten 566 henkilöä.

Nuorista, vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneista farmaseuteista työskentelee apteekissa 63 % ja farmasian muilla sektoreilla 12 %. Tilapäisesti pois työelämästä on 13 % ja alalta poistunut tai ulkomailla on 12 % nuorista farmaseuteista.

Kuva 4. Vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään koulutusyksiköittäin.

5.4 Syitä alan vaihtamiseen

Avoimeen kysymykseen syistä alan vaihtamiseen vastasi 17 henkilöä. Yksi avoimeen kysymykseen vastanneista työskenteli lääke-esittelijänä, eikä omasta mielestään toiminut farmaseutin tehtävissä. Muut 16 vastaajaa olivat vaihtaneet alaa; opiskelivat muuta alaa kuin farmasiaa, tai olivat jo valmistuneet uuteen ammattiin.

Lääketieteen ja eläinlääketieteen parissa opintojaan jatkaneille farmaseutin tutkinto oli selkeästi ollut välitappi kohti toiveammattia.

Useimmat alaa vaihtaneista olivat olleet tyytymättömiä nimenomaan apteekki-farmaseutin työhön. Vastauksissa tuli selvästi esiin apteekkityön yksipuolisuus ja rutiinisuus. Farmaseutin työtä ei pidetty haasteellisena, eikä siinä nähty mahdollisuutta itsensä kehittämiseen. Alaa oli vaihdettu myös itsenäisemmän työn ja päätöksentekomahdollisuuksien saamiseksi. Apteekkityössä ei nähty mahdollisuutta urakehitykseen.

Farmaseutin ammattia ei koettu arvostettavan. Yhdessä vastauksessa mainittiin suoraan puutteelliset esimiestäidot. Puutteellisiin esimiestäitöihin viittaa myös työssä saatu kohtuuton kritiikki ja rakentavan keskustelun puute alalla.

Kolmen alaa vaihtaneen mielestä palkkataso apteekissa on huono. Työajat mainittiin epäkohdaksi kahdessa vastauksessa. Kilpailu- ja markkinahenkisyyttä pidettiin huonona piirteinä apteekkityössä kahdessa vastauksessa.

6 Pohdinta

6.1 Muutokset farmaseuttien alalta poistumisessa

Lääkintöhallituksen vuonna 1989 tekemän selvityksen mukaan farmasian toimialoilla työskenteli 62 % työikäisistä farmaseuteista. Pysyvästi poissaolleita (alalta poistuneita tai eläkkeellä) oli 15 % koko farmaseuttityövoimasta. Nuoret ja keski-ikäiset olivat yleensä vaihtaneet ammattia, ja tätä vanhemmat olivat eläkkeellä. Apteekissa työskenteli 46 % kaikista farmaseuteista. (Lääkintöhallitus 1990)

Vuonna 2001 kaikista farmaseuteista 71 % työskentelee farmasian toimialoilla, ja yli puolet (57 %) kaikista farmaseuteista työskentelee apteekissa. Farmaseuttien alalta poistuminen ei näytä siten yleistyneen vuodesta 1989.

6.2 Alan vaihdon merkitys muihin aloihin verrattuna

Vuosina 1994-1997 valmistuneista 9859 opettajasta 7,7 % työskenteli muulla kuin opetusallalla (OAJ 2002). Tutkimani farmaseuttijoukko on suunnilleen samaa ikäluokkaa. Farmaseuteista 9,6 % ei työskennellyt farmasian toimialoilla, ja heistäkin 1,6 % oli ulkomailla, joten Suomessa asuvista nuorista farmaseuteista noin 8 %:n voidaan katsoa vaihtaneen alaa. Farmaseutit eivät siis vaihda alaa sen hankalammin kuin samanikäiset opettajat.

Lukumäärällisesti ja siten kansantaloudellisesti opettajien alan vaihtaminen on paljon merkittävämpää: neljänä vuotena valmistuneista opettajista noin 760 ei työskennellyt enää opetusallalla. Kolmen valmistumisvuoden farmaseuteista alaa oli todennäköisesti vaihtanut 55.

Keväällä 2002 sairaanhoitajakoulutuksen saaneista 67-70 % työskentelee hoitotyössä. Alalta poissaolevista osa on työttömänä, osa ulkomailla ja osa muissa töissä. (Sairaanhoitajaliitto 2002)

6.3 Mahdollisia keinoja farmaseuttipulan ehkäisemiseksi

Farmaseutin työssä perinteinen hierarkkinen urakehitys on ollut vähäistä. Farmaseuteilla tulisi olla urakehitysmahdollisuuksia muihin ulottuvuuksiin, että mielenkiinto työhön pysyisi yllä eläkeikään saakka. Ammattitaidon syventäminen yksittäisillä osa-alueilla tuo farmaseutin uraan teknis-funktionaalista kehitystä. Aikaisemmin esimerkiksi apteekin laboranttina toiminut farmaseutti on tällä tavoin voinut syventää osaamistaan lääkevalmistuksessa. Tämän päivän teknis-funktionaalista urakehitystä on myös syvälinen perehtyminen tiettyjen sairauksien lääkehoitoon, sekä oman erikoisosaamisalueen oleellisen tiedon välittäminen työtovereille.

Suomessa on melkein 800 apteekkitoimipistettä. Suurin osa apteekeista on yksityisyrittäjiä, ja toimintakulttuuri eri apteekeissa vaihtelee. Kaupan alan hyvinvointitutkimuksessa (Kylä-Setälä ym. 2000) eniten kehittämistarpeita koettiin olevan johtamisessa, henkilöstökoulutuksessa ja yhteishengen ja yhteistoiminnan parantamisessa. Suuri osa apteekeista kiinnittää huomiota henkilöstön kehittämiseen, kasvua työelämässä tuetaan, ja farmaseuteille on luotu mahdollisuuksia urakehitykseen apteekkityössä. Hyvin hoidettu henkilöstöpolitiikka on yksittäiselle apteekille kilpailuvaltti työvoimapulan vallitessa.

Apteekeissa on vuonna 2000 käynnistetty nelivuotinen TIPPA-hanke (Tippa.net 2002). TIPPA-hankeen perusajatus on käynnistää yksilöllinen asennemuutos ja toimipaikkakohtainen kehitysprosessi ensisijaisesti lääkeneuvonnan kehittämistarpeisiin. Hanke tukee farmaseuttisen henkilöstön kykyä ja mahdollisuuksia antaa asiakkaan tarpeita vastaavaa lääkeneuvontaa.

Hankkeessa ovat mukana lääkehuollon hallinto, apteekit, farmasian koulutusyksiköt ja alan ammattijärjestöt. TIPPA-hanke tulee varmasti vaikuttamaan myös farmaseuttien työviihtyvyyteen rikastuttamalla työn sisältöä, mahdollistamalla ammatillista kehittymistä ja vaikuttamalla toimintatapoihin apteekeissa, eli tarjoamalla mahdollisuuksia funktionaaliseen urakehitykseen.

Farmaseuttien koulutusmääriä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon, että vuosittain valmistuvista farmaseuteista yksi kuudesta jatkaa opintojaan proviisoriksi. Työvoimantarpeeseen perustuvan arvion mukaan farmaseuttikoulutusta olisi lisättävä siten, että vuosittain aloittaisi 330-370 opiskelijaa (STM 2001). Vuonna 2001 aloitettujen muuntokoulutusten johdosta tavoite täyttyi, mutta vuonna 2002 aloituspaikkoja on vain 289.

Farmaseuttien alalta poistuminen ei ole erityisen merkittävää verrattaessa tilannetta esimerkiksi opetusalaan. Koska farmasia on pieni ala, on opettajien alalta poistuminen kansantaloudellisesti paljon merkittävämpää. Koska alalla ei ole merkittävää työvoimavarantoa, koulutusmäärien lisääminen olisi ehdottoman tärkeää farmaseuttipulan poistamiseksi.

Farmaseutin tutkinnon suorittaneet sijoittuvat muihinkin lääkehuollon tehtäviin kuin apteekkityöhön. Niistäkin farmaseuteista, jotka ovat jatkaneet opintojaan muualla kuin farmasian alalla, huomattava osa sijoittuu työelämässä farmaseuttista osaamista vaativiin tehtäviin. Siten farmaseutin koulutus heidänkään osaltaan ei ole ollut turha. Huomattava osa ammattia vaihtaneista farmaseuteista työskenteli myös uudessa ammatissaan farmasian alaan liittyvissä tehtävissä esimerkiksi lääketeollisuudessa. Lisäksi farmaseutein ammattitaidolle on käyttöä muillakin kuin farmasian toimialoilla, esimerkiksi vakuutusyhtiössä lääkekorvausten käsittelijöinä. Siten alalta poistuneidenkaan osalta farmaseutin tutkinto ei ole ollut turha.

Suomessa ei ole farmaseuttivarantoa, joka olisi rekrytoitavissa takaisin apteekkityöhön. Farmaseutin ammatti on naisvaltainen ammatti, joten on

luonnollista että varsinkin nuorista ikäluokista huomattava osa on tilapäisesti pois työelämästä, joko äitiyslomalla, vanhempainlomalla tai hoitovapaalla.

Työelämässä painotetaan myös elinikäisen oppimisen tärkeyttä. Farmaseutti, joka jatkaa opintojaan farmasian alalla, ei ole hukkaan heitetty farmaseutti. Päinvastoin, hän on jo hyvin sitoutunut alaan, koska haluaa jatkaa. Valmis farmaseutti suorittaa myös proviisorintutkintonsa nopeammin kuin ylioppilaspohjalta aloittaneet opiskelijat.

7 Johtopäätökset

Farmasian toimialoilta melko pysyvästi on pois korkeintaan 1171 farmaseuttia ja ulkomailla asuu 179 työikäistä farmaseuttia. Alalta poistuneet ovat useimmiten vaihtaneet ammattia, eivätkä he siten ole käytettävissä perinteisiin farmaseutin tehtäviin. Suomessa ei siten ole yli 2000 farmaseutin varantoa.

Suomessa asuvista nuorista farmaseuteista noin 8 % ja kaikista Suomessa asuvista farmaseuteista korkeintaan 20 % on poissa farmasian toimialoilta pääasiassa joko alan vaihtamisen tai eläkkeelle siirtymisen takia. Tässä tutkimuksessa ei saatu selville tietoa alalta poistuneiden kokonaismäärästä.

Suurempi osa farmaseutin tutkinnon suorittaneista henkilöistä työskenteli farmasian toimialoilla vuonna 2001 (71 %) kuin vuonna 1989 (62 %). Nuoret farmaseutit työskentelevät useammin farmasian toimialoilla kuin farmaseutit keskimäärin. Kaikista työikäisistä farmaseuteista apteekissa työskentelee 57 %, nuorista farmaseuteista noin 63 %.

Yleisimpiä syitä alan vaihtamiseen olivat toivomus haasteellisemmasta työstä sekä urakehityksen puute tai työn rutiinomaisuus apteekissa.

Lähdeluettelo

Hakala, P: Farmaseuttien alalta poistuminen. Opinnäytetutkielma, proviisorin koulutusohjelma, Kuopion Yliopisto, Sosiaalifarmasian laitos, Kuopio 1992.

Helsingin yliopisto: Vuosina 1991-2000 valmistuneet farmaseutit, Helsingin yliopiston opiskelijarekisteri. Julkaisematon tieto, 2001.

Kaija, P: Farmaseuttien ja proviisorien työtyytyväisyys apteekissa. Licensiaattitutkimus, Kuopion Yliopisto, Sosiaalifarmasian laitos, Kuopio 1994.

Karisto, A: Työelämän muutos. Kirjassa Työpsykologia terveys ja työelämän laatu. Toim. Kari Lindström ja Raija Kalimo. Työterveyslaitos, Helsinki 1988.

Kause, J: Farmaseutin opinnot takana – työelämä edessä. Suomen apteekkarilehti 89(6): 12-13, 2000.

Koistinen, R: Suullinen tiedonanto 15.4.2002 Riitta Koistinen, tiedekuntas sihteeri, Kuopion yliopisto, farmaseuttinen tiedekunta, 2002.

Korkiasaari, J: Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Työministeriö, Helsinki 1991.

Kuopion Yliopisto: 20 vuotta farmasiaa Kuopion yliopistossa. Toiminnan kuvaus ja matrikkelitiedot vuosilta 1973-1994. Kuopion yliopiston julkaisuja A. Farmaseuttiset tieteet 13. Kuopio, 1994.

Kuopion Yliopisto: Miten menee? Tietoa sijoittumisesta.

<http://www.uku.fi/careerservices/opiskelijat/tyonhaku/mitenmen.html>. Tulostettu 14.2.2002.

Kuopion Yliopisto: Tilasto-ote. Kuopion yliopisto, suunnittelu- ja kehittämisosasto, tilastot, yhteyshenkilö Hannele Husso. 14.3.2002.

Kylä-Setälä E., Lindström K., Kandolin I., Ketola R: Työ ja terveys kaupan alalla – tutkimus hyvinvoinnin kehittymisestä. Työterveyslaitos, Liikealan ammattiliitto ja Kaupan Työnantajaliitto. Hakapaino Oy, Helsinki, 2000.

Lampela, S: Muuntokoulutukseen hakeutumisen syyt ja taustat. Projektityöraportti, Farmaseuttien täydennyskoulutusohjelma, Kuopion yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus, Kuopio 2001.

Lehtinen, S: Apteekkityö eilen, tänään ja tulevaisuudessa. opinnäytetutkielma, proviisorin koulutusohjelma, Kuopion yliopisto, Sosiaalifarmasian laitos, Kuopio 1999.

Leino, T: Farmaseuttista osaamista – löytyykö sitä? Kirjassa ”Tieto, taito, toiminta – Farmasian päivät 16.-18.11.2001 s. 273-275. Lääkehuollon täydennyskoulutuskeskus, Helsinki 2001

Lääkintöhallitus: Farmaseutti- ja proviisorityövoima 1989. Lääkintöhallituksen julkaisuja n:o 160. Helsinki, 1990.

Niemelä, K: Moni seurakunnan työntekijä harkitsee siirtymistä muun työnantajan palvelukseen. Crux. Suomen kirkon pappisliiton jäsenlehti n:o 6/2001.

Nyman, E: Farmaseuttien koulutusmäärät Åbo Akademiassa 1990-luvulla. Sähköpostitiedonanto, Elsmarie Nyman, Åbo Akademi 6.3.2002.

Pitkänen, R: Aikuisen ammatinvaihdon syyt ja opiskelumotivaatio. Opinnäytetutkielma, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulu 1994.

Pirttisalo, H: Pharmakeus inter pares. Farmaseuttien käsitys ammatistaan ja professiostaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikulttuurissa. Pro gradu – tutkielma, Joensuun yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Joensuu 1997.

Rintala, T., Elovainio, M: Lähihoitajien työ, ammatti-identiteetti ja hyvinvointi. STAKES, Tutkimuksia 86, 1997.

SAL. 1992. Suomen Apteekkariliitto. Apteekkitilastot 1992. Tulostettu SALnet-tietokannasta 30.7.2002.

SAL. 2002. Suomen Apteekkariliitto. Farmaseuttinen tiedote 1/2002. 10.2.2002.

Salmi, P: Apteekkien työyhteisö -tutkimus. Suomen Apteekki-instituutti Oy / Tamro Distribution Suomi, 1999.

Schein, E. H: Career dynamics: matching individual and organizational needs. Addison-Wesley, Massachusetts 1978.

SFL: Suomen farmasialiiton jäsenrekisteri 28.2.2001.

STAKES: Terveydenhuollon ammattihenkilöt 31.12.1999. Tilastoraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki 2000.

STM: Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen ennakoitotoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:7. Sosiaali- ja Terveysministeriö. Edita Oy, Helsinki 2001.

Suomen lääkäriliitto: Lääkäritilastoja. Lääkärikysely 2001. Lääkärien kokonaismäärä 1985-2001. <http://www.laakariliitto.fi/kysely/01.html>. Tulostettu 21.4.2002.

Suomen lääketieto 2000. Lääkelaitos ja Kansaneläkelaitos. Edita Oy, Helsinki 2001.

Suomen sairaanhoitajaliitto ry: Sairaanhoitajapula yllättää – joutuuko Suomi ojasta allikkoon? Lehdistötiedote 14.3.2002.

<http://194.100.11.215/page.asp?Section=2&item=285>. Tulostettu 15.3.2002.

TELA: Uusiutuva työeläke palkitsee työssä jatkamisesta. Työeläkelaitoksen internet-sivut (www.tela.fi), Ajankohtaista, Lehdistötiedotteet 13.11.2001.

Tilastokeskus. 1998. Koulutus Suomessa. Heikki Haven (toim.) SVT Koulutus 1998:1. <http://www.stat.fi/tk/he/koulutussuomessa.pdf>., Helsinki 1998.

Tilastokeskus: Aikuisopiskelu Suomessa 1995.

<http://tilastokeskus.fi/tk/he/aku95b.html> tulostettu 6.3.2002, 2001

Tippa.net: www.tippa.net/tippa2.htm. tulostettu 12.2.2002.

Vaalgamaa K: Sosiaali- ja terveysalan työvoimakyselyiden järjestäminen. Sähköpostitiedonanto, Vaalgamaa Kaija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 25.1.2002.

Varila, J., Virolainen, T: Työnilo tutkimuksen kohteeksi. Mitä uusia tuulia ja virikkeitä työnilon kokemukset tarjoavat henkilöstön ja organisaation kehittämiseen? Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 79, Joensuu 2000.

Liitteet

Liite 1: Kansanedustajan kirjallinen kysymys farmaseuttikoulutuksen lisäämisestä ja opetusministerin vastaus syyskuu 2000. 5 sivua

Liite 2: Kyselyn saate ja kyselylomake vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneille farmaseuteille. 2 sivua

Liite 3: Vuosina 1991-2000 Helsingin yliopistosta valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään. 1 sivu

Liite 4: Vuosina 1991-2000 Kuopion yliopistosta valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään. 1 sivu

Liite 5: Vuosina 1991, 1995 ja 1999 Åbo Akademiasta valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään. 1 sivu

KIRJALLINEN KYSYMYS

Farmaseuttikoulutuksen lisääminen

Eduskunnan puhemiehelle

Apteekit potevat koko Suomessa tällä hetkellä ja tulevina vuosina farmaseuttipulaa. Työvoimapula hankaloituu merkittävästi, kun suuret ikäluokat saavuttavat eläkeiän. Yksistään Pohjois-Suomen apteekkareille syksyllä 1999 tehdyssä työvoimatarvekyselyssä ilmeni, että vuoden 2005 alkuun mennessä Oulun ja Lapin läänien alueella tarvitaan apteekkeihin eläköitymisen takia 55-60 farmaseuttia. Työvoimatarvetta tulevat lisäksi kasvattamaan osa-aikaeläkkeen yhä lisääntyvä suosio, nuorten farmaseuttien jääminen äitiys- ja vanhempainlomalle sekä sen jälkeen hoitovapaalle sekä esimerkiksi poismuutot suurimpiin keskuksiin. Sairaaloiden ja terveyskeskusten farmaseuttitarve lisääntyy myös suurten ikäluokkien saavuttaessa eläkeiän. Julkisen puolen tarvetta ei ole Pohjois-Suomen apteekkarikyselyssä selvitetty. Pohjois-Suomen apteekkarit ovat yhdessä Kuopion yliopiston ja Oulun lääninhallituksen kanssa lähteneet ratkaisemaan ongelmaa siten, että Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoituksella pyritään järjestämään Oulussa farmaseuttien poikkeuskoulutus yhden vuosikurssin puitteissa. Yksittäinen kurssi ei kuitenkaan ratkaise koko työvoimapulaongelmaa. Vastaavasti apteekkarien mukaan lääketyöntekijöiksi ja tekniseksi henkilökunnaksi koulutettava määrä ylittää työvoiman kysynnän. Farmaseuttien ja lääketyöntekijöiden koulutussuunnitelmat muodostavat keskenään selkeän vastakohtan. Työvoiman tarve kohdistuu farmaseutteihin, joiden koulutamiseen yliopistot eivät saa valtiolta riittävästi rahaa. Sen sijaan lääketyöntekijä koulutuksen aloituspaikkoja on enemmän kuin työpaikkakehitys edellyttäisi. Yliopistojen farmaseuttikoulutuksen rahoitusta tulisikin pikaisesti nostaa vastaamaan olemassa olevaa tarvetta. Mikäli koulutusmäärää ei lisätä tämä tulee merkitsemään ammattitaitoisen lääkehuollon vaarantumista erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen alueella.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus tietoinen, että farmaseutinkoulutuksen aloituspaikkamäärä ei vastaa alan ammattihenkilöstön työvoimatarvetta. Sekä mihin toimiin se aikoo ryhtyä turvatakseen ammattitaitoisen lääkehuollon maan kaikissa kunnissa.

Helsingissä 8 päivänä syyskuuta 2000

Antti Rantakangas /kesk

Ministerin vastaus

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Antti Rantakankaan/kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 673/2000 vp:

"Onko hallitus tietoinen, että farmaseuttikoulutuksen aloituspaikkamäärä ei vastaa alan ammattihenkilöstön työvoimatarvetta sekä

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä turvatakseen ammattitaitoisen lääkehuollon maan kaikissa kunnissa?"

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Pääosa farmaseuttisesta henkilöstöstä, farmaseuteista ja proviisoreista työskentelee apteekeissa. Vuoden 1999 lopussa Suomessa oli 590 apteekkia ja 201 sivuapteekkia. Apteekkareiden lisäksi apteekeissa työskenteli yhteensä 3891 farmaseuttiseen henkilöstöön kuuluvaa. Heistä farmaseutteja oli 3281 ja proviisoreita 610.

Farmaseuttikoulutuksen saaneita on maassamme huomattavasti enemmän kuin heitä on työssä lääkealalla. Vuoden 1999 lopussa Terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterissä oli rekisteröitynä

2

lähes kuusituhatta työikäistä farmaseuttia ja lähes 2000 proviisorina. Tuntuva työvoimavarannosta huolimatta alalla vallitsee akuutti, joskin rajattu työvoimapula.

Tällä hetkellä apteekeissa tarvittaisiin Suomen Apteekkariliiton tietojen mukaan noin sata farmaseuttia, lähinnä Pohjois-Suomessa ja Varsinais-Suomessa. Taustalla on apteekkien voimakkaasti laajentuneiden aukioloaikojen ohella farmaseuttikoulutuksen uudistamisesta johtunut tilapäinen koulutustuotoksen supistuminen vuonna 1996. Kun koulutuksesta normaalisti valmistuu keskimäärin 260 farmaseuttia, vuonna 1996 valmistui ainoastaan 145.

Tilanteen korjaamiseksi opetusministeriö ja Kuopion yliopisto samoin kuin opetusministeriö ja Helsingin yliopisto ovat sopineet vuotta 2001 koskevissa tulossopimusneuvotteluissa, että kumpikin kouluttaa noin 50 farmaseuttia kertaluonteisena ns. muuntokoulutuksena edellyttäen, että hankkeelle saadaan rahoitus rakennerahastoista. Kuopion yliopiston hakemuksen osalta Oulun lääninhallituksen myönteinen ratkaisu on tehty ja Helsingin yliopiston hakemuksen osalta ratkaisu tehdään Länsi-Suomen lääninhallituksessa lähiaikoina. Muuntokoulutus pääsee alkamaan vuoden 2001 alusta.

Farmaseuttien ikään perustuva eläkkeelle poistuma kasvaa ensi vuosittain alussa nouden jyrkästi arviolta vuodesta 2003 alkaen, jolloin poistuma on noin 80 - 100 farmaseuttia vuodessa. Tulevaan eläkepoistumaan varautumiseksi opetusministeriö on sopinut Kuopion yliopiston kanssa, että yliopisto lisää koulutuksen vuotuista aloituspaikkamäärää 15 aloituspaikalla vuosina 1999-2001. Myös Helsingin yliopisto on lisännyt koulutuksen aloituspaikkoja. Näin valmistuvien määrä kasvaa seuraavina vuosina noin 20 - 30 farmaseutilla.

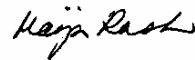
Koulutettuja työikäisiä farmaseutteja on siis huomattavasti enemmän kuin on työvoiman tarve apteekeissa. Vuonna 1994 uudistettuun farmaseuttikoulutukseen kohdistuukin siten merkittävät odotukset niin, että koulutus

antaisi monipuoliset valmiudet työhön ja valmistuneet kokisivat alan kiinnostavana. Valmisteilla oleva farmasian alan tutkintoasetuksen muutos, jolla taattaisiin farmaseuttien ja proviisoreiden yliopistoissa annettava erikoistumiskoulutus, tulee osaltaan tukemaan alalla tarvittavien taitojen kehittymistä sekä alan kiinnostavuutta uravalintana.

Ottaen huomioon koulutettujen farmaseuttien kokonaismäärän, lähivuosina valmistuvien määrän ja valmisteilla olevan muuntokoulutuksen, tässä vaiheessa ei ole tarvetta muihin järjestelyihin. Opetusministeriö arvioi tilannetta uudelleen saatuaan käyttöönsä sosiaali- ja terveysministeriön asettaman sosiaali- ja terveysalan työvoimatarpeen ennakointitoimikunnan arviot valtakunnallisesta työvoimatarpeesta toimikunnan työn päättyessä maaliskuun lopussa 2001.

Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 2000

Opetusministeri

Maija Rask

Hyvä vastaanottaja!

Teen opinnäytetyötäni farmaseuttien alalta poistumisesta. Tätä työtä varten tarvitsen tietoja farmaseutin tutkinnon suorittaneiden henkilöiden työssäkäynnistä. Olen kartoittanut vuosina 1991, 1995 ja 1999 valmistuneiden farmaseuttien sijoittumista työelämään. Tavoittamatta on vielä 71 farmaseuttia kyseisiltä valmistumisvuosilta, ja sinä olet yksi näistä henkilöistä. Toivon sinun suhtautuvan myönteisesti kyselyyn.

Suomen apteekkeja vaivaa tällä hetkellä farmaseuttipula. Työni tavoitteena on selvittää minkä verran farmaseutteja todella on tällä hetkellä; työskentelevätkö he edelleen farmaseutin tehtävissä jollakin lääkehuollon osa-alueella, vai ovatko he mahdollisesti jatkaneet opintojaan joko farmasian alalla tai aivan toisella alalla.

Uskon, että tutkimuksestani on hyötyä koko lääkealalle farmaseuttien koulutusmäärien ja muiden farmaseuttipulan ehkäisemiseksi tehtävien toimenpiteiden suunnittelussa.

Pyydän sinua vastaamaan liitteenä olevaan kyselyyn ja palauttamaan sen oheisessa vastauskuoressa 31.1.2002 mennessä. Kyselyn postituksesta huolehtii Suomen Farmiasialiitto, ja määräaikaan mennessä palautuneet vastaukset he toimittavat minulle. Kaikkia antamiasi tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä vastaajia pyritä millään tavoin yksilöimään, vaan vastauksia käsitellään ainoastaan tilastollisina yksikköinä.

Jos sinulla tulee kysyttävää kyselyn suhteen, voit ottaa minuun yhteyttä allaolevaan osoitteeseen, puhelimitse tai sähköpostitse.

Merja Loponen, proviisori
apteekki-farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD
Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus
Yhteydenotot: Merja Loponen, Myllyojan apteekki, Karvarin aukio 7, 90650 Oulu

puh. 08-5302144 (työ) / 040-7393422, sähköposti merja.loponen@mbnet.fi

Vastaa ympyröimällä vaihtoehto, joka kuvaa tilannettasi parhaiten.

1. Farmaseutin tutkinnon suorittamisvuosi
  - a) 1991
  - b) 1995
  - c) 1999

2. Oletko suorittanut muita tutkintoja kuin farmaseutin tutkinnon?
  - a) en
  - b) kyllä; proviisorin tutkinnon
  - c) kyllä; minkä _____

3. Työskentely farmaseutin tehtävissä tällä hetkellä
  - a) en työskentele farmaseutin tehtävissä
  - b) työskentelen apteekissa
  - c) työskentelen sairaala-apteekissa tai lääkekeskuksessa
  - d) työskentelen lääketeollisuudessa tai tukkukaupassa
  - e) työskentelen sairausvakuutuksen tehtävissä
  - f) työskentelen muissa farmaseutin tehtävissä; missä: _____

Mikäli valitsit jonkun kohdista b-f, eli työskentelet edelleen farmaseutin tehtävissä lääkehuollossa, sinun ei tarvitse vastata useampiin kysymyksiin.

Mikäli valitsit kohdan a, toivon että vastaisit vielä seuraaviin kysymyksiin:

4. Oletko työssä jollain muulla alalla?
  - a) en
  - b) kyllä; millä alalla: _____

5. Opiskeletko tällä hetkellä?
  - a) opiskelen farmasiaa
  - b) opiskelen täysin eri alaa, mitä: _____

6. Oletko työttömänä?
  - a) en
  - b) kyllä

7. Oletko poissa työelämästä jostain muusta syystä?
  - a) perhevapaalla (vanhempainloma, hoitovapaa, osittainen hoitovapaa)
  - b) muusta syystä, miksi: _____

8. Mikäli olet vaihtanut alaa, voitko lyhyesti kertoa minkä vuoksi (jatka kääntöpuolelle tarvittaessa).

Kiitos vastauksestasi!

Jos olet halukas osallistumaan myöhemmin puhelinhaastatteluna toteutettavaan jatkotutkimukseen, ole ystävällinen ja kirjoita puhelinnumerosi ja allekirjoituksellasi vahvista suostumus tutkimukseen.

_____
puh.nro

_____
allekirjoitus ja nimen selvennös

Vuosina 1991-2000 Helsingin yliopistosta valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään (n)

työhön sijoittuminen	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 yhteensä	91, 95 ja 99	
apteekki	70	66	42	72	43	10	29	40	45	55	472	158
jatkanut proviisoriksi	16	9	11	20	12	5	15	25	30	17	160	58
sairaala / terveyskeskus	9	6	4	2	4	1	0	1	3	1	31	16
teollisuus / tukkukauppa	6	6	1	5	7	1	5	4	1	1	37	14
sairausvakuutus	1	1	0	0	2	0	0	0	1	0	5	4
valtio	2	0	2	0	2	0	0	1	0	0	7	4
Farmasian alalla	104	88	60	99	70	17	49	71	80	74	712	254
äitiysloma / vanhempainloma	19	15	12	14	13	2	6	4	3	1	89	35
tilapäisesti pois työelämästä	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	3	2
työtön	0	1	2	3	1	1	1	0	0	1	10	1
Tilapäisesti pois alalta	19	17	14	17	16	3	7	4	3	2	102	38
vaihtanut alaa	3	0	0	0	4	0	0	0	3	0	10	10
opiskelee muuta alaa	2	1	2	2	3	1	3	0	4	3	21	9
ulkomailla	3	1	0	0	3	0	1	0	3	3	14	9
ei tietoa sijoittumisesta	5	22	19	22	6	8	12	13	4	18	129	15
Ei alalla	13	24	21	24	16	9	16	13	14	24	174	43
valmistuneita yhteensä (n)	136	129	95	140	102	29	72	88	97	100	988	335

Vuosina 1991-2000 Kuopion yliopistosta valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään (n)

											91, 95 ja	
työhön sijoittuminen	1991 lkm	1992 lkm	1993 lkm	1994 lkm	1995 lkm	1996 lkm	1997 lkm	1998 lkm	1999 lkm	2000 lkm	yhteensä	99
apteekki	65	38	43	65	45	24	36	62	53	64	495	163
jatkanut proviisoriksi	16	10	11	12	21	14	19	14	19	11	147	56
sairaala / terveyskeskus	6	6	1	3	4	1	3	4	7	5	40	17
teollisuus / tukkukauppa	4	2	3	5	0	2	1	2	5	3	27	9
sairausvakuutus	0	3	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0
valtio	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Farmasian alalla	91	59	58	86	70	41	60	82	84	83	714	245
äitiysloma / vanhempainloma	13	8	6	12	9	5	13	4	4	1	75	26
tilapäisesti pois työelämästä	0	1	2	0	0	1	0	0	0	0	4	0
työtön	2	3	1	0	1	2	1	0	1	1	12	4
Tilapäisesti pois alalta	15	12	9	12	10	8	14	4	5	2	91	30
vaihtanut alaa	5	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6	6
opiskelee muuta alaa	0	0	1	1	2	3	2	2	0	0	11	2
ulkomailla	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2	0
ei tietoa sijoittumisesta	1	14	14	17	3	8	8	11	1	8	85	5
Ei alalla	6	14	16	18	6	11	10	13	1	9	104	13
valmistuneita yhteensä (n)	112	85	83	116	86	60	84	99	90	94	909	288

Vuosina 1991, 1995 ja 1999 Åbo Akademista valmistuneiden farmaseuttien sijoittuminen työelämään (n)

työhön sijoittuminen	1991 lkm	1995 lkm	1999 lkm	yht lkm
apteekki	9	16	9	34
jatkanut proviisoriksi	2	1	1	4
sairaala / terveyskeskus	1	1	0	2
teollisuus / tukkukauppa	2	0	0	2
sairausvakuutus	1	0	0	1
valtio	0	0	0	0
Farmasian alalla	15	18	10	43
äitiysloma / vanhempainloma	4	4	0	8
tilapäisesti pois työelämästä	0	0	0	0
työtön	0	0	0	0
Tilapäisesti pois alalta	4	4	0	8
vaihtanut alaa	0	1	0	1
opiskelee muuta alaa	0	4	2	6
ulkomailla	0	2	0	2
ei tietoa sijoittumisesta	0	0	1	1
Ei alalla	0	7	3	10
valmistuneita yhteensä (n)	19	29	13	61